

МЕЖДУ ПЛУРАЛИЗМА, ПУРИЗМА И СИРЕНЕТО „КУЛТУРА“

ИВАН ОВЧАРОВ

За начало съм длъжен да уточня, че има и такова сирене. Сигурно е вкусно, не съм го опитвал, само рекламите му съм виждал. И предварително се извинявам на производителите му заради използването на названието в контекста на следващите по-нататък разсъждения.

Известно е, че в основата на плурализма стои многообразието – в изказване на мнения или в реализация на представи. А пуризм, в езиковедски смисъл, е стремеж към чистота, към преодоляване на многообразието от варианти в речевата практика. В обществената практика първото понятие (поне на думи) е широко изразено, а второто по-често се представя като неактуален вече стремеж за запазване чистотата на родния ни език. В този смисъл, всичко започва и свършва с чистотата на българския език. Но не се ли подменя някак смисълът на тези понятия през последните години? И не се ли получава една особена смесица между

двете, която не виждам по какъв друг начин да назова, освен като ПЛУРАЛИСТИЧЕН ПУРИЗЪМ! Или, ако щете:

ПЛУРАЛИСТИЧНА КАМПАНИЙНОСТ

Никак не е лошо, ако всяка (дирижирана!) обществена проява започва от езика, с който ще се назовават водещите същности в реализацията ѝ. Това дава яснота на отправните точки. Но е пагубно, ако се окаже, че в края на краищата стремежът е бил да се утвърдят в общественото съзнание предпоставени, но неизразени пряко параметри на езикова кодификация, чрез които „пуристично“ се подменя многообразието на мненията, за да се сведат само до предлагането на обществено-културните явления в удобната опаковка на продукт за покупко-продажба. Така стигаме и до ситуацията да се появи продуктът сирене „Култура“ (отново се извинявам на производителю му, не той е виновен, а целият този стремеж към „сиренясване“ на културните процеси); появяват се и магазини за рибарски при-

надлежности „Шекспир“, както и пицария „Айнщайн“... Пак да повторя – не в тях е вината, а в негласно утвърждаването мнение – на резултатите от творческите търсения в областта на културата да се гледа като на продукт, а не като на духовно припламване от срещата между стремежите за проникновение в неединния сюжет на житейските неразбории.

Никога духовната култура не е била продукт, няма и да бъде! Нещо повече: тя е резултат от преодоляването на подобни опити да бъде принизена до сферата на практическото афиширане на консумативен привкус. Културният пуризм, за разлика от езиковия, не предполага готови тези, а предоставя възможности за избор на гледна точка. Неин белег не е нито кампанията „Голямото четене“, нито пародията „Евровизия“, нито шоуто „Това го знае всяко хлапе“ и пр. Точно те са продукти, които обслужват един и същи наратив на ПЛУРАЛИСТИЧНИЯ ПУРИЗЪМ! Или за да е още по-ясно – на сиренето „Култура“!

РОМАНТИКАТА НА СТАРИТЕ ФОТОГРАФИИ КОМПЛЕКСЪТ „СТАРА ВАРНА“

Кои сме ние? Откъде идваме? Знаем ли накъде отиваме. Тези и всички последващи въпроси намират своя блестящ отговор в експозициите на един утвърдил се в съвременна Варна културен институт, какъвто е музеят „Стара Варна“. В сърцето на старата част на Варна една 102-годишна къща съхранява фотопаметта на Варна. Пред експозициите посетителят има странно чувство..., че вече е бил там! Минавал е по тези улици. Че е носел цилиндър и чува духовата музика в Морската градина... Че е пил ледено шампанско в „Грозд“, студена лимонада в първия безалкохолен бюфет на морските бани, затаил дъх на концертите на първото „Варненско лято“, изпивал е с очи ру-

мънката - първата „царица на плажа“...

А историята не е така дълга. През 1998 г. „Барс-агенция“, ръководена от хаджи Ламбрин Сотиров, отдел „Краезнание“ на НБ „Пенчо Славейков“ и издателският екип на списание „Всичко за Варна“, с подкрепата на Община Варна, колекционерския елит на града, всички музеи и Държавния архив организират първата изложба „Стара Варна“ на територията на библиотеката. В 100 фотографии са показани символите на Варна от началото на XX век. Изложбата се превръща в притегателен център за общуване между стари варненци, посетена е от много читатели на отдел „Изкуства“ и на отдел „Средношколски“ на библиотеката.

Замислен с цел да подпомага формирането на гражданско съзнание за активно личностно участие при определяне на приоритетите в политиката на местните власти и да работи за изграждането на сил-

на стр. 2

ОТКРИТО ПИСМО ДО ЕВРОПА МОМО КАПОР

Е, добре, питам се, яде ли тази Европа някога студено пиле от вестник, когато пътува с влак? Дъвче ли панирани шницели с пресен лук? Играе ли тази Европа табланет върху куфар, който се поставя на коленете? Спи ли Европа на рамото на непознат, сваля ли си обувките, за да протегне малко уморените и отекли крака; предлага ли на спътниците си салам и ябълки; влюбва ли се тази Европа преди разсъмване във второкласен вагон? И къде хвърля тази Европа пилешки кости и портокалови кори, когато специално пише, че

е „забранено да се хвърля през прозореца“, а пепелниците се препълват веднага? Ами че влакът не е аптека! Ако Европа продължи и занапред така да ни разиграва, и самолети няма да пуца през нашето небе, да не би да се замърсят от отровния въздух...

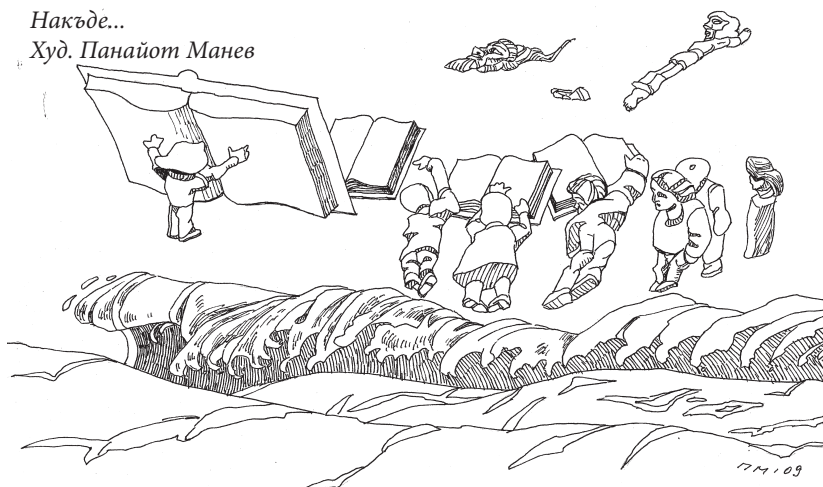
Чувам, че и прочутият Симплонски експрес – между Париж и Атина – след петдесет години вече не минава през нашите краища; отбили го през Италия, защото закъснявал седем часа. Чудо голямо – седем часа!

Та крайно време е да се опомним и да престанем да ухажваме Европа. Тя никога не е отвърнала на нашата любов. Винаги припахме и закъснявахме след тази шармантна прецъфтяла дама, а тя ни пренебрегваше и правеше на глупаци. Обяснявахме ѝ се в любов несръчно, провинциално, чезнехме по нейния измамен блясък; бяхме прещастливи, когато тя понякога ни забелязваше и ни въвеждаше в своите салони, наистина през входа за прислугата. Тогава се чувствахме като мечки (понеже у нас няма

на стр. 4

Неотдавна прочетох във вестника, че Европа не приема много наши влакове заради мръсотията. Задържат ги, казват, на западната граница, а пътниците се прекачват в чистите и уханны европейски вагони.. Приех това от страна на Европа като последна лична обида, защото, ако ние се возим с тези същите вагони, значи и ние сме мръсни? Въсщност най-много ме засегнаха датчаните, които по същата причина премахнаха директния влак за Копенхаген; а ние, глупците, толкова години обичахме техния принц Хамлет, макар че „има нещо гнило в Дания...“

Накъде...
Худ. Панайот Манев

РОМАНТИКАТА НА СТАРИТЕ ФОТОГРАФИИ КОМПЛЕКСЪТ „СТАРА ВАРНА“

от стр. 1 ни и ефективни партньорства за съхранение и популяризиране на дейността по опазване на културните ценности, проектът „Стара Варна“ стартира отново през 2000 г. вече на собствена територия в сградата на ул. „Цар Калоян“ 5, основно реставрирана от основателя „Барс-агенция“ и превърната в изложбен музеев център „Стара Варна“. Уникална технология, разработена от екипа на хаджи Ламбрин Сотиров, дава възможност да се архивира в определен ред и превърли на нови носители образът на Варна от края на XIX до средата на XX век.

Музеят „Стара Варна“ е едно от най-приятните кътчета на морската ни столица. Двете постоянни експозиции – „Превръщането на Варна от ориенталски в европейски град в края на XIX и началото на XX век“ и „Мисия от бъдещето“ - за приноса на чехите и чешките възпитаници във Варна след Освобождението, показват как Варна се превръща от малък и схлупен ориенталски градец в модерен европейски град. На старите фотографии оживяват пристанището, строено по проект на Жерар - директор на марсилското пристанище, жп гарата, изградена по мюнхенски образец, първият автомобил, закупен от фирмата „Бенц“, новият модерен европейски театър. Прави впечатление особеният финес на сгради и булеварди, чистотата и пространството в града, замислен и изграден по най-добрите европейски еталони. В стила на модерните европей-

по този начин се улеснява достъпът до събрания фонд в цялост. Като резултат от тази дейност са многобройните публикации, срещи с младежка аудитория, представяне на книги, както и множество презентации пред гости на града от Европа и САЩ, пред историци и Съюза на краеведите в България

От 2006 г. в комплекс „Стара Варна“ е открит художествен салон, в който са представяни изложби на Иван Георгиев, Николай Русев, Иван Обретенов, Валери Ценов, Петър Петров, Иван Георгиев (Зъбата), Маргарита

Войнова, Ивайло Маринов и др., както и благотворителни експозиции

Комплексът „Стара Варна“ притежава собствена офсетова печатна база и едно от най-мощните звена за предпечат във Варна, които позволяват широка издателска дейност. Десета поредна година хаджи Ламбрин Сотиров издава календар „Стара Варна“, който от 2007 г. присъства във всяко варненско училище, с любезната под-

Варна“ съвместно с дирекция „Образование“ на общината провежда уникален час по Варна-знание и 1500 деца се учат да разпознават варненските символи, да съхраняват родовата памет и да запазват стари документи и фотографии.

Ако някой има съмнения по въпроса дали виното е култура, то това със сигурност не е хаджи Ламбрин Сотиров. В старинната изба на комплекса „Стара Варна“ са подредени всички най-добри български вина, произведени у нас със съответните подробни табелки на български и английски. Сред богатата колекция поетът Иван Ставрев направи премиера на стихосбирката си „Другото име на виното...“, чиито творби са написани специално за избата „Стара Варна“ и придружават една уникална колекция - 12 от най-добрите вина на България. Всяка глътка хубаво българско вино изпита тук запечатва силно спомена за Варна, такава, каквато е била преди повече от век и каквато се е съхранила до ден днешен – атрактивна, кипяща от енергия, обляна в слънце и вода – Царицата на Черно море.

“Време е да помислим за следващите 100 г. – казва често хаджи Ламбрин Сотиров. И продължава: И както нашите предци да се научим да гледаме през камъка и през времето, ако искаме да е жив девизът на Варна от 1934 г. – „Расте и хубавее!“

Верую на хаджи Ламбрин Сотиров

Варненец:

Всеки, който диша въздуха на този град, пази го от мръсотия, живее с добро настроение и в мир с останалите.

Българин:

Гордост, доброта, родолюбие, огнено желание за българска автентичност.

Варна:

Моят роден дом, моята Царица на Черно море.

Родовата памет:

Родолюбие, самочувствие на богати българи - богати с история и съкровища, с древен произход, богати с приятели и пари.

Хаджи Ламбрин Сотиров и Варна:

Духът ми е тук от... 1895 година, когато прадыдо ми Марко Караатанасов идва във Варна от Македония

Варна днес:

Всеотдайност, работа не само за себе си, а и за другите.

Бъдещето на Варна:

По съкровища, дух и култура Варна може да се нареди, дори да изпревари първокласните градове на Европа.

крепа на Община Варна.

“Барс-агенция“ е издател на единствената по рода си в България „Карта на виното в България“ – всички български изби с най-добрите си вина, новите региони на виното, пълно описание на всички вкусове, цветове и аромати на вината, както и на „Карта на ракията в България“. Агенцията подготвя още карта „Стара Варна“, на която ще бъдат отбелязани около 60 културно-исторически обекта – най-важните на територията на Варна: музеи, музейни обекти, стари символи, строени до 1930 г.

Всяка зима музей „Стара

Записа за вас в. „КИЛ“

ПРЕМИЕРА НА “ТРАВИАТА” НА СЦЕНАТА НА ВАРНЕНСКАТА ОПЕРА

На 15 май т.г. на сцената на Варненската опера се състоя премиерата на оп. «Травиата» от Джузепе Верди под диригентството на Маестро Христо Игнатов.

Операта “Травиата” е сред основните репертоарни заглавия на ОФД – Варна. Последната премиера в Операта е била в далечната 1986 г. Оттогава досега има над 150 представления у нас и в чужбина. Традиционният интерес на публиката и необходимостта от освежаване на съществуващата постановка бяха сред основните причини за реализацията на тази постановка. За целта се ангажираха млади, но доказани творци в лицето на гост-режисьора Александър Текелиев и художника Чавдар Чомаков, които заедно със състава на Варненската оперна трупа предадоха на Вердиевия шедьовър нови внушения, които по-активно да кореспондират със световещането на съвременния зрител. Спектакълът се играе на италиански с надписи на български език и е по-активно насочен към младежката аудитория, както и към гостите на Варна през активния туристически сезон.

Верди се запознава с нашумелия роман на Александър Дюма-син още през 1848 г., когато е отпечатан. Още тогава у него се появява мисълта да напише опера върху този сюжет. А когато през 1852 г. композиторът вижда в Париж преработения в драма роман “Дамата с камелиите”, той възлага на редовния си литературен сътрудник Франческо Мария Пиаве да напише либретото. Съдържанието на драмата в либретото е предадено в съкратен вид, променени са имената, дори и заглавието – “Травиата”.

Премиерата на операта се състоя на 6 март 1853 г. във Венеция и е образец в историята на колосалните провали. За съжаление, певците не се оказали на нивото на прекрасната творба. Но като мъдър човек Верди не търси причините за този провал. Просто той оставя на времето да се произнесе. И времето отсъжда! Скоро операта “Травиата” става най-популярната му опера. Тя се играе във всички театри по света до днес, повече от 150 години след създаването си.

Доказателство за безсмъртността на тази творба са думите, изречени от Александър Дюма-син. След като вижда операта на Верди, писателят възкликва: “След петдесет години никой няма да си спомня моята “Дама с камелиите”, но Верди я обезсмърти”.

За варненското Оперно-

филхармонично дружество това беше четвъртата поредна постановка в 62-годишната история на оперния ни театър. Първата се е състояла в далечната 1948 г. с режисьор Петър Райчев – един от основателите на Операта във Варна и диригент Йоско Йосифов. Следва постановката от 1970 г. с диригент Влади Анастасов и режисьор Динко Чомаков и третата постановка – 1986 г. с постановчици диригентът Борислав Иванов и режисьорът Кузман Попов.

Сега за първи път с варненската трупа работи Александър Текелиев – режисьор, понастоящем директор на ОФД – Бургас. Впрочем творческият тандем Христо Игнатов – Александър Текелиев вече доказва своя професионализъм и еднакви изисквания по отношение на музика и мизансцен с реализацията на “Травиата” в Бургас преди една година.

За ролята на Виолета бе показана да гостува Веселина Василева – едно познато на варненци сопрано, често гостувала в различни спектакли и постановки на Варненската опера. В последните години Веселина Василева е една от най-добрите интерпретаторки на тази роля, измежду все още постоянно живеещите в България оперни солистки. Това за младата певица е една вече напълно овладяна в музикално отношение роля и рутината ѝ позволи да вложи много артистичност в пресъздаване на сложните душевни състояния на своята героиня.

В ролята на Алфред се представи тенорът Петър Костов, който миналата година участва в спектакли на оп. «Борис Годунов». Костов се представи много добре на премиерата, с неподправен младежки ентузиазъм, но му липсва опитът за тази много трудна роля и с времето вероятно ще успее да натрупа още положителни качества към образа си.

В първо и трето действие на операта има активно звучащ хор и въпреки, че произведението е познато на повече от хористите, то бе отново основно възстановено от диригентката на хора Малина Хубчева и заради новите хористи и за да се разкрие красотата на музиката по-детайлно.

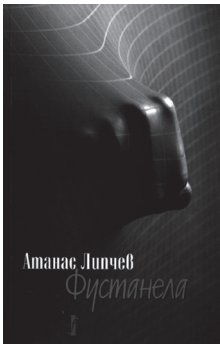
Танците от трето действие също бяха възстановени, без да се нарушава хореографията на Емилия Кирова от предишната постановка.

«Травиата» е вечна! Оставаме с надеждата новата постановка на ОФД – Варна да допадне и на тези, които познават произведението и на тези, които за първи път ще се докоснат до магията ѝ!

Райнишка Попова

АНГЕЛ ДЮЛГЕРОВ ПРЕДСТАВЯ: АТАНАС ЛИПЧЕВ – ТОЗИ НЕОСТАРЯЛ НЕСПОКОЙНИК, ЗА КОГОТО ЖИВОТЪТ Е НЯКАКВА ВЕЛИЧЕСТВЕНА ПРОЦЕСИЯ

Атанас Липчев, „Фустанела“. Роман. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2009.

Признавам, че е прекрасно, когато щастливите житейски обстоятелства те срещнат с човек, впечатлил те с ерудицията си, с щедро споделяното познание и дискретно пазените художествени откровения. Само тогава си даваш сметка, че онзи забравен будителски дух на българския писател е все още жив. Сред паяжините и графиките на човешкото познание и самопознаване, водните знаци на хаоса и хармонията, на разпадащата се мисъл и постигнатата надежда, в усложнения хронотоп на предчувствията, в мрака на самотата излинеелите от употреба думи възвръщат изконните си смисли в романа на Атанас Липчев – да говорят просто за непосилната човешка съдба.

Авторът не само е надникнал в бездната. Той е стигнал дъното на бездната. Малцина от нас познават гласовете на този мрак. Затова, ако се доверим на писателя, той може да ни изведе оттам, да ни покаже хоризонтите, за които копнее истински само онзи, който ги е виждал в безнадеждността си като непостижим мираж. Атанас Липчев е подчертано монолитен в творческото си развитие: опиянен или гневен, той не щади своя читател, а го обгаря с буйната радост или дълбокия трагизъм на родените в съзнанието му образи. Защото смисълът на съществуването според писателя не е в битуването, а в самата жива мисъл и тревога за съдбата на света.

“Фустанела” “предлага” един литературен сюжет, който обективно - открито или по-закодирано - е живял в миналото на литературата ни, но е чакал да бъде открит. Но за разлика от лошо прилаганата елитарност днес, усилието на Атанас Липчев е да съхрани в слово индивидуалността на всяко място и на всяко човешко обиталище. Изоставил на заден план множеството всекидневно-художествени явления, които понастоящем хранят литературата със сюжетите от нейната история, писателят страстно изминава пътя до живота на своите герои на Острова, който, ако си послужим с думите на Пенчо Славейков, „не е тъй далеч от нас, не е страна на гробовете, ни на надеждата, а на действителността“. Във “Фустанела” Атанас Липчев тръгва именно оттук – с въпроса какво основава човешкото достойнство, ако не отваряне към нещо по-високо и голямо от себе си? Ако трябва да затворим очи, без да сме разбрали откъде идваме, къде отиваме и какво сме дошли да правим тук, то не си е струвало да ги отваряме.

На Острова във “Фустанела” живеят излишните – “хора без паспорт, без акт за раждане, без егене; хора анонимни, от които никой не се интересува, хора без минало, без настояще”; хора “ден за ден”, носещи срама си под окъсаните си рибарски ризи. Хора, които вече никой не помни, дори и майките им, ако имат такива, отдавна са ги забравили. “Хора-прякори” по съдба и по наследство. Хора непригодни за онзи, другия свят... Самотно и греховно, телата им нямат друг избор, освен да умират дрипави, белязани и уморени, носейки у себе си своите мъртвци и безкрайната човешка мъка.

Обединява ги животът – едничката тяхна страст – и Острова, “където не им трябва нищо, само една постелка, парче хляб, цигари и ракия, много ракия...”. Те носят кръстните мъки на своя век и на своята държава. Носят ги като окови, разранили нозете им до гангрена. За тях човек, който е в състояние да рискува собствения си живот, изобщо няма да се замисли. Никой от тях не би оцелял сам, затова имат нужда един от друг и здраво се държат ... един дълъг, мъчителен и ужасно смрадлив път, в края на който остава само далечният и смътен спомен, че някога у тях все пак е имало нещо човешко, от което да се срамуват.

Гърчето, онзи пияндур Асен, капитан Чико, Анжело, Дели Андон, Ема, Железаря, Професора - едно временно утешение, сред което героят на Атанас Липчев ще успее да потисне надигащата се злоба към хората, които така безцеремонно са нахлули в живота му. Но достатъчно ли е съзнанието за тази непълноценност, за да се даде вярата? Или се иска нещо друго? Изправил се пред самосъда на изтичащото време, болезнено осъзнал разпадналата се сакралност, героят на Атанас Липчев поставя тревожните въпроси на своето изтичащо време - за тайнствата на живота и смъртта, за сбогуването с илюзиите, за новата хармония между човека и света.

Уж всичко вече е прегоряло и нозете са преминали по моста към Острова, онзи свят, в който не важат *онези* правила, а душата все се мъчи да намери мир. Докога ще се отричаме от предишния си живот и докога отново ще се връщаме в него, докога ще се лутаме, непотребни дори на Бога? Мъдра е смъртта, но преди нея човекът трябва да извърви пътя си – точно както в онази детска игра с нареждането на разноформените цветни късчета от пъстрото изображение. Човекът - умиращ всяка вечер от спомена за онова сякаш небивало време, от упрека и ужаса в очите на жена си и спомена за пепелявите зеници на малката Валя... Човекът – губещ се в реалността и подреждащ фикционални пространства, човекът, търсец равновесие на тънката граница между влюбването и онова, което животът му остава като мизерно ресто. Живот, далече от цен-търа, в който майката е отдавна развенчан мит, а магията на тайнството е развалена.

Няма ново начало и не би могло да има, човек веднъж започва тази възлущаваща игра и е длъжен да я изиграе докрай, иначе би престанал да се уважава, ще си пие горчилката, която е на трупал, защото тъй му е било писано. Животът - една огромна, потресаващо внушителна и мръсна фустанела, проснала се по всички пътища на земята, в която просто няма как един ден да не попаднеш в нея.

В предговора си към „Архаисти и новатори“ Тинянов пише, че сюжетът на една книга трябва да бъде преди всичко еволюцията на литературата, а не еволюцията на автора. В този смисъл “Фустанела” е културно пространство, което е предмет на цялостно изображение - сложно, противоречиво, многослойно, подвижно в границите на сюжета. Постоянното връщане към вече случилото се неусетно прелива в недоизказаност, конкретността на битието носи знака на очакваната изненада от пропуснатия миг. Това удължаване на субективното преживяване за сметка на съгъстеното обективно време в романа придава на словото на Атанас Липчев една подкупваща искреност. То внушава тъжно примирение и интелектуална съпротива срещу невъзможността да имаш и криле, и корен, срещу абсурдното желание да бъдеш сам, без да си самотен, да не се поддадеш на натрупания страх от безкрайното повторение на неповторимото.

Магическото в прозата на Атанас Липчев е в умението му да изгради плътен и пространствен образ на оная безсмъртна надежда, чрез която човекът е оцелявал по пътищата към своята Голгота. Един Одисей, “вързан за мачтата”, за когото заминаването и завръщането са отчаяние и помитаща безнадеждност, и въпреки това - неутолим човешки копнеж към познание, изтръгнато от горчивината на болката, от изпепеляващите драми, от съмненията. Зад многото лица на своя герой - насмешливо, тъжно, мъдро, самоиронично, мечтателно, Атанас Липчев открива смислова натовареност на думите, играе със съхранените в паметта културни кодове, със знаците-символи, търсейки универсалиите в човешката идентичност.

В името да се съхрани „геномът“ на живота в най-светлата и извисена траектория на духовността. До мига, когато човекът отново ще мине по моста, поаман от песента на чукулугата, огласяща синкавия въздух в простора.

ДУХЪТ, ПОНЕСЪЛ СПОМЕНИ И СЪНИЩА ПО ПЪТЯ КЪМ СЕБЕ СИ

Владимир Стоянов, Леонид Феодор. „Притча за дървото. Притча о дереве“. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2009. 111 с.

“Притча за дървото” на Владимир Стоянов и Леонид Феодор е уникална книга за преодоляването на разделителните линии между пластично изкуство и литература. Взаимопроникването разкрива една нова специфика на естетическо възприятие и постига синтез, способен да изрази голямото вътрешно безпокойство на човека пред явленията на съвременния свят. Нещо повече: именно чрез това своеобразно сдвояване читателят може да достигне до сърцевината на поетическото сътворяване, до онази рефлексивно родена митичност, явяваща дълбоко утаени и укрити символи на творческите неспокойствия.

Погледната в аспекта на идейната положеност, поезията на Владо Стоянов преучредява началата на света и живота, връщайки човека към езика на първичните стихии. Къде е мястото на човека сред „космическата пустота“? Обясним ли е животът ни? Възможно ли е всичко да изчезне без следа? Тези поетически състояния, в които „изгубват смисъл дребните неща“, не са продиктувани от безстрастни абстрактни разсъждения. Те са изпълнени с болка по отминаващото време и несвършенството на човешката мисъл: “Къде отивам, стихнал да потока?/ Защо живот в живота не достига?” (“Сътворението”)

За да постигнем отново онзи слънчев сплит на надеждата в сърцето, трябва огромна енергия. Поетът я събира и я изразява по най-лаконичния начин и тогава напрежението отвътре расте, заедно с “гнева на виещите страсти, вълните на студа”. Драматизмът и на преживяванията, и на лирическите внушения е резултат от разностранното и дълбоко осмисляне на днешния живот: от най-острите, най-конфликтните му проблеми до вечните въпроси на битието.

Открехвайки вратата към „света-тайна“, интуитивно долавяйки неизползваните възможности на човешкия дух в днешното забързано време, словото на Владо Стоянов насочва вниманието ни към самите себе си, към глъбините на съществуващите ни микрокосмос. Защото истинският път никога не е един и същ, а е различен за всекиго. И винаги води към себе си. Сетната молитва е към бдното, свръх-поетовите мъки, когато “... светът ще оцее/ по-свят от младенец, проходил сред реката.” (“Тръстикова кошница”)

Една искрена молба човекът да открие себе си в ритъма на бушуващото житейско море, човекът – невинна жертва на божествения произвол. В “Притча за сеяча” спомени-те-молитви са насочени към недоизреченото и недоизпытаното, “за да не бъде времето забравена пътека”, където един ден ще се завърнем. Подобен мотив срещаме и в “Отче наш”: “И се моля на всеки, от майка роден,/ да премине достойно през битието –/ не изпълнен с омраза, от гняв овъглен, / а щастлив и смирен, със надежда в сърцето.”

В подстъпите към тъмното минало духът – оголял и ожаднял, копнее от извора да пие, живее все с надеждата, че споментът все някога ще се “върне в дома си”. Човекът у Владо Стоянов покорява пространството чрез разума и паметта си. Познанието му огъва линеарността на времето. Миналото и бъдещето се срещат в една хармонична цикличност, която поетът е призван да овладява. Духът, понесъл спомени и сънища по пътя към себе си, нежно приласкава реещите се като жерави спомени, устремени към “дома си”, напомняйки думите в едно от гностичните евангелия: „Който опознае себе си, ще познае Вселената“.

Въпреки “отрезвяващата статистика” на смъртта в тишината все по-отчетливо звучи въпросът – простихме ли се с детския си смях? Словото отказва да забрави детето в себе си и разчупва “езерната книга”, за да съзерцава живите и мъдрите руни на миналото, напомнящи

за духовното ни безсмъртие. (“Слънчеви руни”)

Геените са само спирки в сложния лабиринт на познанието у Владо Стоянов. Зад кървящите думи на поезията словото открива крехката същност на Поета. Приел самотата като избор и светло смирение, като надежда за “мост над тъмната река” на времето, Поета – и дете, и мъдрец, и луд, е “изправен пред оградата на здрача”, призван “плътта да смаже,/ за да извиси духа”. (“Превъзможване”)

Поета е съхранителят на жаждите на “живи и мъртви”, “дом насъщен”, “където влизат утрото и вечерта”, “философ и светец пред бодливите облачни скитове”. Словото му се връща назад, за да ни разкаже “как прохожда мъката, която знае и веща края”, за неумиращия дух, у когото след тягостните делници и нощните разпятия изчезват сълзите. Само той е в състояние да спре “еленовия впряг на най-красивата илюзия” и в мига на смирението да намери себе си, “простил на другите”. Времето-ручей извайва в калните му длани в мига на ненадейното проглеждане спомен за любов и “табун от алести стихове”. В поетовата песен прохождат думите, заплакват раните; в нея се дочува “как бълнува залезът, нащепвайки забравени молитви”; в нея се съдържа и най-светлият благослов: “Подари на поета стих между редовете,/ За да мине разпънат на него света.” (“Целувката на Юда”)

Едно завръщане към вярата (“синапеното зърно”) в мига, “когато приливите и отливът се сливат”, когато дори мисълта за живота, живиян “възторжено за никъде”, не могат да прибулят мисълта-копнеж за изцеляване. Отхвърлил привилегията да познава боговете, развързал мислите за вечните неща, “по-жив от светлината”, духът остава в “текста молитвен на здрача”, свел благослов на живота.

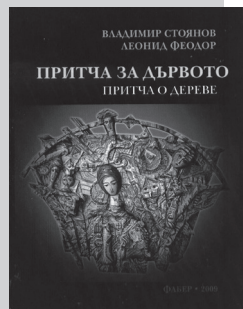
Броеницата на времето се изнизва, но животът не престава. Времето неминуемо ще посиви житейските ни пътища и ще изстуди душите... и някъде поредните първооткриватели ще гадаят житейската пустота. През пелерината на тъмнината ще ни гледа Другия и ще вменява на Поета съдбовната молитва: “И искам милост за кръвта, която капе/ От тялото на времето и мене.” (“Знамение”)

Дървото на живота – “кълбо от пътища, от думи и от хора”, изпъстрено с пророчества, сенции, шепоти на малки слепи мигове, зареяни сред лабиринта на познанието, в словото на Владо Стоянов неусетно ще еволюира до идеята за изкуството като опит за превъзможване на трагичното.

Въпреки Живота – “едно огромно и опушено небе, без Бог и Дявол” – духът е съхранил неистово копнежа да “надживее всичко днес”, повярвал, че залезът е още... “глътка светлина”. “Реката улавя очите, за да мине през всички далечни сезони” и усмирил се, духът възжелава любовта на обичания... Нагоре, нагоре по склона... преплувал черногледата земя към “сълзата на татко” и “мамините пръсти”... За да бъде отново изваян...

Владо Стоянов говори за своята съкровена същност именно през гласовете на мита и фолклорно-песенното. С неизменното послание: ако ние забелязваме реалната пепел, сме длъжни да си дадем сметка и за онова, което всекидневно изгаря душите ни, което руши доброто, любовта, състраданието, онова, което проправя път на равнодушното хладнокръвие.

“Притча за дървото” изразява универсалната психичност на съвремението, неотделима от лиричната концепция за това съвремие и от неговото пластично интерпретиране. В този смисъл книгата на Владимир Стоянов и Леонид Феодор представлява неразличимото единство, в което с впитат съвременните усещания на художеството.

ЖИВОТЪТ В ЛЪЖА Е ТРАГИЧНО НЕЗНАНИЕ

Проф. ЕЛКА КОНСТАНТИНОВА

Не съм специалист в областта на психоанализата, но това не ми попречи да прочета романа на Албена Стамболова “Авантюра , за да мине времето” с интерес и вълнение. Заинтригуващи са драматичните съдби на героите, които с осъзнатите и неосъзнатите си постъпки се съпротивляват различно срещу предопределените си от чужда воля начини на живот.

Съсредоточена върху осем главни действащи лица, авторката следи събитията, които им въздействат и които ги променят. Изграждайки концепцията си за нашето съвремие, тя навлиза в дълбочината на мотивите, определящи конкретното им поведение. Всичко случващо се в текста е резултат от съзнателните и неосъзнатите процеси вътре в тях и между тях. Общественият живот извън тях остава скрит и недостъпен. Сюжетите на усложнените им взаимоотношения изграждат цялостната романова фабула. Те са свързани помежду си роднини или близки приятели.

Трудно ми е да кажа кои герои Албена Стамболова познава по-добре: възрастните или младите. Мисля, че и едните, и другите. Оставя ги сами постепенно да се саморазкриват чрез най-дълбоко скритите за самите себе си черти. Трите възрастни жени: Мина, Сия и Рахел фатално се намесват в живота на децата си и на внучката си Малина – главната романова героиня, която благодарение на тях не познава баща си Кирил, когото започва усилено да издирва чак когато е вече зряла млада жена. Малина не помни и рано починалата си майка Магдалена.

Мина – бабата на Малина по майчина линия, и другата ѝ баба Сия – по бащина линия, заедно с Рахел – майката на Бека, която е втората съпруга на Кирил, с когото имат трима синове – не престават активно да участват в сюжетното действие, в центъра на което е Малина и влюбеният в нея Мишо. Те двамата са младите главни персонажи, които бягат един от друг и от самите себе си и които окончателно се разделят, въпреки че много се обичат. Главен герой тук е русото момиче Марго, което е на неопределена възраст и преследва като привидение останалите действащи лица.

Худ: Панайот Минев

от стр. 1 слонове) в стъкларски магазин. Защо стана така? Започнахме заедно: имяхме по едно и също време разкошни дворци и манастири, катедрали и крепости. Европа имаше Джото, но преди него ние имяхме по-синьо небе на фреските, и преди Петрарка – понежни любовни стихове, и преди Бенвенуто Челини – златото и среброто на Задар, и преди Лондон – канализация, и преди Париж – урбанистични планове на градовете... И тогава започнахме да закъсняваме (не по своя вина): докато тайно от турците пеехме своята поезия в съпровод на гусла, Европа вече масово печаташе книги. Докато стигне до нас класицизмът, Европа вече до гуша беше затънала в романтизма! Тъкмо ние станахме романтични, те вече бяха реалисти! Ние влязохме в реализма – те дълбоко в сюрреализма. Ние още носехме тесни панталони, а те измислиха широките! Докато стигне до нас модата на широките панталони, те преминаха към кюнците. Тъкмо се научим да подсвиркваме някой европейски шлагер, а той вече излязъл от мода! Примирихме се някак с червения кармин за устни, а те вече измислили син!

Когато отивахме на посещение в Европа, отнасяхме и най-доброто, което имяхме; от залъка си делихме – предлагаме и надгробни камъни, фрески, народни игри и песни, току-що заклано телешко месо, най-хубавото грозде, пушен свински бут, хубавици, които там ставаха келнерки и куртизанки, а

Всеки един от главните герои по свои начин постепенно се ориентира в объркания си живот, осъзнава се, вглеждайки се в миналото си, в душата си, в личната си неудовлетвореност. И всеки по свой болезнен начин успява да промени живота си. С течение на времето всички се успокояват, примирявайки се със съдбите си. Всеки от тях различно се стреми да прозре смисъла на промяната, която се е извършила с него, и да осъзнае новата посока, по която е поело битието му.

Още в първите петдесет страници са представени кратко и делово главните участници в творбата. Тук въвеждащото начало провокира очакване, че всеки момент ще се случи нещо съдбоносно. И когато започват да протичат заинтригуващи събития, читателят вече е убеден, че ще дочете произведението докрай.

Динамичното сюжетно действие е обосновано от душевните и подсъзнателните вълнения на героите, но всъщност протича, за да отминие и замине, след като се е извършила промяната във всеки един от тях.

Неусетно навлизаме в сложни съдби и характери и постепенно свикваме да разгадаваме странностите им и необяснимите им на пръв поглед съжителства. Те живеят като в сън, живеят в илюзии и лъжливост. И когато се пробуждат, осъзнават, че животът е много по-сложен, отколкото хората могат да го създадат: осъзнават и че всъщност животът твърде малко зависи от тях. Тяхното, усложнено от лъжа, битие им доказва, че в живота на човека не е най-важно да се случи нещо значително или дори фатално, а да се осъзнае от този, на когото се е случило.

В романа на Стамболова динамично се променят съзнанието и подсъзнанието на всички участващи в случващите се събития и именно това се оказва най-важното. Защото, ако човек живее без да осъзнава, че се променя, или пък, ако човек изобщо не се променя, то той съвсем напразно е живял. Целта на романа е да ни въвлече в заинтригуващи и вълнуващи различни начини на промяна у героите, да ни въвлече в различията, по които се извършва промяната – у всекиго различно, без той сам да осъзнава това.

Романът “Авантюра, за да мине времето” изисква рецензент и тълкувател като Димитър Камбуров, който на страниците на “Литературен вестник” (брой от 25 – 31.III.2009 г. стр. 6 - 7) блестящо го анализира до дъно. И задълбочено обясни тревожните въпроси в нетрадиционния текст на Албена Стамболова. Всеки един от нейните герои тук по свой път постепенно се осъзнава, вглеждайки се в миналото си и в душата си, и в личната си неудовлетвореност; и по свой болезнен начин се развива.

В романовия сюжет протичат неочаквани събития с герои, които са различно объркани и различно нещастни. С всеки един от тях се случва нещо катастрофично, след което вече всичко става различно – вече нищо в живота им не е същото. Съдбоносните им промени протичат в краткия период между Коледа и Нова година; протичат по изключително мъчителен начин. Особено важно за тях е прозрението в собствената им погрешност – прозрение, което ги води

през лятото се оттегляхме в родните планини, за да има Европа повече място на нашите пясъчни плажове... Закъсняхме векове след Европа, напрягайки се с всички сили да намалим това закъснение поне на десетилетие, после на месеци и седмици и накрая, когато тази злокобна, вечна разлика се сведе само на седем пикливи часа, тя ни остави с пръст в устата и заобиколи със “Симплон – експерс” през Италия, като че ние сме шугави.

ОТКРИТО ПИСМО ДО ЕВРОПА МОМО КАПОР

А бяхме добри, когато с тела и копия задържахме отоманските набези под нашите крепостни зидове, загивахме с нейното име на уста; тази Европа можа да звъни с всичките камбани на “Нотр Дам” за победата на сръбските войски на Косово – тогава не закъснявахме; тогава не бяха важни седемте часа. И докато същата тази напомадена и напудрена Европа се учеше в мир на точност до минута, ние мерехме времето с вековете азиатски мрак.

И най-накрая, когато след много мъки се доближихме до нея, тя какво направи? Натика ни в канализацията, издигна ни на строежите, затвори ни във фабриките точно както някога гребците в утробата на корабите, купи за стотинки

до труден за изживяване катарзис. Процесите на търсене на истината за собственото “АЗ” и мистичната вяра в промяната на това АЗ. Промяна, която наистина се случва с всеки от главните герои и води до внушението, че философската необяснимост на битието се съдържа в неговото осъществяване извън нас, извън нашата човешка воля. Животът на човека се извършва специално, за да го промени.

Албена Стамболова в този забележителен роман търси и открива скритата мъдрост на битието, която не е нашата човешка мъдрост, а е истинската, непорочната и недостъпната за нас мъдрост. Залъгваме се, че дълбокото прозрение е вътре в нас, че трябва да го търсим и открием главно в себе си. Уви! Оказва се, че истината е друга: такава, каквато я разбира Албена Стамболова, а именно: всичко най-съществено около нас се случва независимо от нас, за да ни застави да се променяме непрекъснато и да вървим напред в самоопознаването си.

В романа героите се залъгват, че всичко в живота им зависи от самите тях, че могат успешно да ръководят собствената си съдба. А се оказва, че животът им протича в зависимост от много странични фактори, че са силно зависими от средата, в която съществуват и от детството си, и от родителите си, и от множество странични фактори извън себе си. Романовите герои се усещат безпомощни дори и когато трябва да се справят и с най-личните си проблеми. Усещането за независимост им е необходимо и им носи някаква удовлетвореност, но не ги прави щастливи. Всеки от тях различно се разминава с надеждите и мечтите си.

Поставяйки съдбоносно важни екзистенциални въпроси, Албена Стамболова е права, че животът си откъщава за извършените грехове. Вярно е и доказаното в романа, че и млади, и стари, когато живеят в лъжа и когато истината за всеки излезе наяве, всеки и всички я приемат с облекчение, но не стават от това щастливи. Защото животът около тях е в тежка криза.

Във всичко, случващо се с героите, Стамболова влага символично заплашителен смисъл, навлизайки в тайните на подсъзнанието им. Тя въвежда нов начин на говорене, който Димитър Камбуров най-точно нарича “следпостмодерен”. Тя разкрива сложни душевни и подсъзнателни процеси; разкрива ги директно, опростено, с пределно ясен и конкретен език. Зорко следи как точно се променят реакциите на персонажите във връзка с премеждията, които те преживяват, докато се променят. Успява да разкаже най-същественото, което неосъзнато се случва с тях в дълбочината на душите им. Потопен в объркания си живот, всеки неин герой носи своята ярка индивидуалност.

Стамболова успява чрез съдбите на героите си да проникне в същността на днешната ни кризисна епоха на пропуснат преход към демокрацията, когато дори приятелите и най-близките ни роднини, с усилията си да ни помогнат, без да искат, ни правят още по-самотни и безпомощни. Свикваме с ненарушената си самота, която никой не може да ни отнеме. Но никога няма да свикнем с бездуховността в атмосферата на провалената ни демокрация.

най-снажните момци за футболни гладиатори и най-хубавите младежи за любовници на мухлясали стари дами, давайки в замяна малко джинси и автомобилна ламарина; облекло, което вече не носи, и лицензи, които вече не употребява...

Е, добре, какво и е на тази Европа? Луда ли е? Накъде бърза толкова, че имат значение тези седем часа? От бързина няма да види границите, през които пътува, нито че има възможност да поговори с кантонерите, които в градината зад къщата отглеждат пчели и имат саанска коза, а над прозореца на канцеларията – дъщеря за женитба. От голямо бързане няма да смогнат дори да пият вода на перона, нито да купят вестник, нито да се разгъпчат на някоя непозната гара, където стои влакът. Който бърза – бавно стига!

Може би Европа случайно ще прочете тези редове и ще върне своите влакове по нашите коловози, когато разбере, че ни е омръзнала тази несподелена, еднопосочна любов. Лично мене много ме е грижа за нейните експреси! Достатъчно ми е мотрисата до Лапово.

Не зная какво ще правите вие, но аз няма повече да тичам подир нея. Омръзна ми. Искам да си почина. Нека, за разнообразие, сега тя малко да потича подир мене!

Впрочем Европа е вече стара! Ако не се върне и не помоли за прошка, ще се влюбя в някой друг: има по-млади и по-хубави континенти!

XV МЕЖДУНАРОДНО БИЕНАЛЕ НА ГРАФИКАТА ВЪВ ВАРНА

Международното биенале на графиката във Варна е най-представителният форум на съвременното графично изкуство в България и е сред десетте най-големи изяви от този род в световен план.

Негови организатори по статут са Министерството на културата на Република България, община Варна и Съюз на българските художници. Пряк организатор на експозицията е Галерията за графично изкуство. Международното биенале на графиката се провежда под патронажа на кмета на Варна.

През 2001 г. Международното биенале на графиката бе включено в културните маршрути на Европа и оттогава е под егидата на ЮНЕСКО. За високия международен авторитет на събитието говори и големият брой участници в неговото петнадесето издание. От постъпилите формуляри на 281 чужди графичи, след журиране бяха допуснати за участие 177. От постъпили формуляри на 93 български автора, след журиране бяха допуснати за участие

83. Общо страните участнички са 40. Сред тези с най-многобройно участие са Китай, Япония, Тайланд, Турция, Полша, Италия, САЩ.

Международното биенале на графиката се документира чрез каталог, който е луксозно цветно, двуезично издание. В него са поместени богат фотографски раздел, адреси на участниците, награди. Каталогите на Международното биенале на графиката 2009 се разпращат по културни институции в страната и света.

Журието на XV Международното биенале на графиката е в състав: проф. д-р Филип Маурер /Австрия/, проф. Мартин Левин /САЩ/, Хосе Ернандес /Испания/, проф. Ивайло Мирчев /България/ - председател на СБХ, проф. Стоимен Стоилов /Австрия/ и Венцеслав Антонов - директор на ГГИ.

Петнадесетото Международно биенале на графиката бе открито на 22 май /петък/ 2009 г. в салоните на Градска художествена галерия "Борис Георгиев" и ще продължи до 31 юли 2009 г.

ГОДИШНА ИЗЛОЖБА НА ДРУЖЕСТВОТО НА ХУДОЖНИЦИТЕ И НА СБХ – ГРУПА ВАРНА

Настоящата експозиция в сравнение с предходните не е по-мощна (представят се общо 52 автори с 80 произведения) и се наблюдава същата приемственост по отношение на предпочитанията на художниците към пейзажния жанр, композиции с абстрактно-фигуративен характер, и мно-

го рядко към концептуални творби. Сюжетите са свързани с морето и градския живот и това показва, че голяма част от художниците остават верни на реалистичните традиции в изкуството и на своето предпочитание към неговото родно, българско звучене. Далеч от илюстративността, от използването на готови форми и чужди образци, художниците на Варна са запазили желание към изразяване на свой стил в изкуството. Затова можем да кажем, че тяхното изкуство е с много лични проекции, които разкриват техния духовен и емоционален свят. Много скоро именно тази уникалност, а не универсалност ще започне да се цени в съвременното ни изкуство, което в постмодерната епоха допуска какви ли не метаморфози на медии и визуалност(...)

Произведенията в изложбата имат различно художествено ниво, но най-важното е, че съдържанието им е обърнато към хуманизирането на вътрешния свят на човека.

ПЛАМЕНА ДИМИТРОВА-РАЧЕВА

РЕКОНСТРУИРАНЕ НА АРХИТЕКТУРНАТА ПАМЕТ ЗА ВАРНА

Книгата „Варна – архитектура и архитекти“ от арх. Емил Пасков и Георги Кацарски, издателство „Морски свят“, 2008 г., предизвиква интереса на архитектурната колегия и на изкушената от архитектурата аудитория, по време на премиерите във Варна и в София. Изследователският труд, който осмисля архитектурното наследство на Варна, е творчески продукт от няколкогодишните усилия на тандема между един професионалист – арх. Емил Пасков, и един изкушен от архитектурата документалист – Георги Кацарски. За корицата на луксозното издание авторите са избрали емблематичния архитектурен ансамбъл в центъра на града, означен от Градския часовник, построен през 1889 г. по проект на инж. Сава Димитриевич и изградената към него през 1890 г. концертна зала „Съединение“ – проект на арменския архитект Кюрегян. Залата е преустроена от арх. Камен Горанов за филиал на Драматичния театър през 1963 г., като се запазва характерната фасадна орнаментика в сграфито на арх. Кюрегян. Последната реконструкция на обекта принадлежи на арх. Димитър Стефанов, който през 2006 г. отваря нов вход към пешеходната

зона и площада пред Катедралата. Реконструкцията дава прекрасен пример за приемствеността в архитектурата и изразява посланието на авторите за отговорността към архитектурната памет като част от интелектуалното наследство и духовното богатство на България.

Във встъпителните думи арх. Емил Пасков изтъква, че двамата автори предлагат един разказ за архитектурата и архитектите на Варна с документален характер, който би могъл да представлява добра основа за бъдещо научно изследване. Структурата на книгата включва преглед на първоначалното архитектурно изграждане преди Освобождението и обзор на архитектурното развитие след този период, проследено в четири раздела: 1878 - 1900 г.; 1900 - 1945 г.; 1945 - 1990 г.; 1990 - 2006 г.

Творчеството на над 150 автори е представено чрез биографични данни, портрети и описания на най-значимите техни произведения, подробно илюстрирани. В края на изданието се предлага допълнителна информация за партньорите на архитектите, за архитектите, проектиращи в чужбина, и за архитектурата като потомствена професия.

Богатият илюстративен ма-

териал обхваща над 500 архивни и специално заснети фотографии на Георги Кацарски, Валентин Георгиев и Петко Момчилов, проекти и чертежи на архитекти, както и на рисунки (графика, живопис) от арх. Спиридон Ганев, председател на САБ и от проф. д.ан. Тодор Булев, заместник-председател на САБ, също от арх. Белчо Белчев, арх. Марин Маринов, арх. Здравка Нейчева и др.

Книгата „Варна – архитектура и архитекти“ излиза с финансовата подкрепа на Община Варна и Съюза на архитектите - Дружество Варна, както и с дарения от варненската колегия, съпричастна към архитектурната памет на града и необходимостта от нов прочит на миналото. Задължителен впрочем за град, който кандидатства за европейска столица на културата през 2019 г.

Виолета Тончева

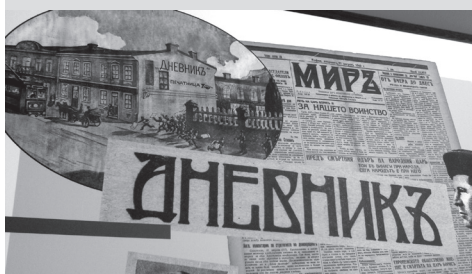
„СТРАН(Н)ИЦИ“ РАЗКАЗВАТ ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКАТА ЖУРНАЛИСТИКА И БЪЛГАРСКАТА АРХИТЕКТУРА

ВИОЛЕТА ТОНЧЕВА

Изложба на графичния дизайнер Христо Алексиев в Дома на архитекта

23 май – 15 юни

Изложбата „Стран(н)ици“, с която се отбелязват 115 години от първия журналистически събор в България, е проект на известния български художник, с виенски адрес, Христо Алексиев и

Съюза на българските журналисти. Изложбата съпътстваше годишната среща на Европейската федерация на журналистите (EFJ) в МДЖ край Варна (15-18 май 2009), а по повод Празника на славянската писменост и българската култура, 24 май, гостува на Варна, пренасяйки специалните поздравления на председателя на СБЖ,

Милен Вълков и главния секретар на СБЖ, Снежана Тодорова, към варненската журналистическа колегия и цялата културна обществено.

Самият художник е щастлив, че неговите „Стран(н)ици“, които разказват в 10 графични композиции историята на българската журналистика и българската архитектура в епоха на национален възход, идват във Варна тъкмо в навечерието на Деня на духовността. Специален знак за него е и фактът, че „Стран(н)ици“-те ще обитават културното пространство на морския град, по време на XV Международно биенале на графиката.

Може да се каже, че Христо Алексиев работи над тази своя изложба почти през целия си живот, защото без неговата колекционерска страст към старите пощенски картички, тя наистина не би била възможна. Експозицията колажира стари вестници, списания, карикатури и пощенски картички, с подчертано внимание към словото и без да забравя чувството за хумор, като необходимата дистанцираща гледна точка. На фона

на прекрасните сгради от началото на миналия век, създали модерния европейски облик на страната, статиите от „Зора“, „Заря“, „Утро“, „Български дневник“, „София“, „Илюстрация Светлина“, „Дневник“ и още куп ярки заглавия възкресяват атмосферата на началото и общността на пишещите хора, които тогава все още не са се делили на журналисти, писатели, критици. В този контекст Христо Алексиев мисли изданието като страници, а авторите им като странници. Сред странниците са изключителният публицист Йосиф Хербст; общественикът и собственик на издания Данаил Крапчев; художникът, фелетонист и карикатурист Райко Алексиев или Александър Божинов – един от авторитетите в областта на карикатурата и илюстрацията.

Виолета Тончева

МИЛЕНИУМ

Разказ

АТАНАС ЛИПЧЕВ

На ъгъла на "Скайлер" и една друга улица, за чието име вече не мога да се сетя, се кипреше контейнер за боклук. До него обикновено клечеше куче с обидени очи. От неизвестна порода и с неустановено родословие. Колчем го зърнех и изпитвах вина, ставаше ми кофти и гузно отбягвах обидените му очи. Друг път ми се струваше, че това са очи на уморен и предал се кон. Странно усещане – хем кон, хем куче, някак не се връзва, но наистина е така. И нещо друго имаше в погледа му – преодолян страх и мъничко любопитство, примесено с много тъга и разочарование. Значи, както вече казах, на ъгъла стърчеше контейнера за боклук, а до него лежеше кучето. По-късно се появи Фелини и кръсти животното с не съвсем българското име Амаркорд.

През всичките тези години, докато кучето лежеше с изплезен език до контейнера, на мен все ми се струваше, че то сякаш си мечтае за нещо. Не знам как ми хрумна, но започнах да подозирам, че мечтае за една съвсем обикновена кучешка каишка, от тези, дето ги продават по битаците. Естествено, каишката трябва да си има и катарам, не да речеш нещо кой знае колко претенциозно и извратено – просто една съвсем стандартна катарам, която могат да си позволят само кучетата средна ръка. Трябва да признаем, че Амаркорд не бе от най-честолюбивите улични псета, беше готов да се задоволи съвсем с малко, ама съвсем, съвсем с малко... нещо толкова малко, като, да речем, една най-обикновена кожена каишка, от тия, дето ги продават по битаците.

Виждал съм го как изпраща с поглед щастливо подтичващите кучета пред господарите си, виждал съм горчивината в очите му и смътната, подличка и дори недостойна завист, която се прокрадваше в тях, породена вероятно от усещането, че той самият не е от тяхната порода. Всички те бяха добре гледани, с лъскав косъм, изкълпани, сресани, напарфюмирани, някои от тях дори облечени през зимата в скъпи кожухчета, други с панделки, мънистени гердани, а по-свирепите и авторитетните – с внушителни намордници. А той... е, той си бе един обикновен уличен пес, нищо особено, малко проскубан, лявото му ухо бе клепнало, а дясното бе изгризано наполовина от конкурент, с едното око почти не виждаше, пак в резултат на ожесточена битка, накуцваше със

задния крак, който се бе схванал от мразовитите ревматични ноши, прекарани до контейнера за боклук. Освен това си знаеше, че мирише лошо. С две думи Амаркорд се чувстваше стар и нещастен.

И тогава се появи Фелини. Облечен с колоритна жълта риза на квадрати, овехтели дънки и сламено сомбреро, а върху ризата, макар че бе горещ августовски ден, беше навлякъл дълго черно палто, което стигаше някъде до глезените му. Фелини стовари вързоп с пресовани кашони на тротоара и въздъхна тежко. Сетне избърса потта от челото си с не особено чиста кърпа, отново въздъхна и подгъна колена до контейнера, после с видимо удоволствие опъна изморените си крака. Чак когато запали фасата и дълбоко всмукна от миризливата магия, при което се закашля, забеляза кучето. Отпъди с ръка лютивия дим и впери съзлив поглед в полегналото животно, което изнемогваше от жаркото слънце, дишаше тежко-тежко, а измършавелите му хълбоци нервно играха в маранията. Гледаха се няколко секунди така, сетне Фелини извади краешник сух хляб от джоба на фамозното си палто, потупа с ръка по коляното си и рече: "Ела тук." Кучето не помръдна, следеше движенията на човека с изплезен език и безизразни гуреливи очи. "Хайде, Амаркорд, ела тук, ще похапнем каквото дал бог." И уличният пес, който за пръв път през дългия си живот се сподоби по толкова странен начин със собствено име, се надигна, шумно се прозя сину слънцето, сетне пристъпи няколко крачки и доверчиво сложи глава върху коляното на Фелини.

Често ги виждах зиме и лете; Фелини буташе старата детска количка, натоварена с кашони към близкия пункт за изкупуване на хартия, а до него ситнеше Амаркорд, някак с чувство за достойнство го правеше и току-що осъзнато самоуважение, защото най-после мечтата му се бе сбъднала – имаше си собствена каишка, която не беше нещо кой знае какво, съвсем обикновена кучешка каишка, каквато имат кучетата средна ръка, от тия, дето ги продават по битаците. Усещаше я на врата си, макар и малко чужда и непривична, хвърляше любопитен поглед към въженцето, чийто край бе вързан за количката, и макар че това въженце ограничаваше свободата му, Амаркорд бодро крачеше, като от време на време дори се заиграваше, обикновено щом зърнеше някоя по-засукана хубавица, изопваше предни крака и гордо вирваше глава, даже клепналото му ухо шръкваше като на млад и самонадеян любов-

ник, а Фелини укорително клатеше глава: "Е де, Амаркорд, дръж се прилично." Или пък промърморваше: "Тези пусти жени ще ти изядат главата, приятелю." Амаркорд едва ли разбираше нещо от приказките на Фелини, пък не му и трябваше – за пръв път през живота си той си имаше и име, и каишка, и господар, все неща, които го правеха равен с издокараните глезльовци, които срещаше по пътя си. Денем теглеше количката заедно с Фелини, а нощем я пазеше, да не я открадне някой добър познат.

В нощта, в която настъпваше двадесет и първия век, двамата посрещнаха Нова година до контейнера, Фелини предвидливо бе застлал тротоара с кашони, дори бе успял да стъкми нещо като заслон от дъските на старо канапе, което да ги пазят от вятъра, така че леговището им стана по-уютно. Купи хляб, салам и ракия за себе си, и няколко кокала от съседната касапница за Амаркорд. Добре си похапнаха, а Фелини пресуши бутилката за няколко часа, сетне дълго време гледаха към осветените прозорци на съседното заведение, където хората се веселяха и посрещаха Нова година. После кучето се стуши в краката на стопанина си и скоро след това и двамата се унесоха в сладък сън.

А късно през нощта внезапно застудя. После заваля и сняг – кротко, тихо, както подобава в такава нощ. В нетрезвото утро мъж и жена се прибираха у дома. Снегът вече бе доста понатрупал, а край контейнера за боклук се чернееше някаква купчина, може би вързоп с дрехи или изхвърлен дюшек. Мъжът пристъпи няколко крачки и разтърка очи. Нямаше никакво съмнение – изпод шперплатовите парчетии стърчаха човешки крака. Наведе се и понечи да издърпа лежащия човек. Не го пипай, да се махаме, прошепна жената, после уплашено извика. Видя лицето на човека – абсурдно, гротескно, почерняло от студа. С широко отворени, обидени очи. Боже мили, та това е куче, изохка жената. К'во куче, ма, не виждаш ли краката, изръмжа мъжът, после се сепна, вторачи се в изцъклените очи и промърмори: "Прилича ми на кон." Кон в центъра на Варна, подигра го жена му, ама ти наистина се натряска тази вечер, казвам ти, че е куче, хайде да си вървим.

После, подтиквана от женско любопитство, се вгледа в лицето на мъртвия мъж с кучешките очи и дали така ѝ се стори, но сякаш мярна в тях искрица неизтлял живот и може би съвсем мъничко обиди.

КНИГОПИС

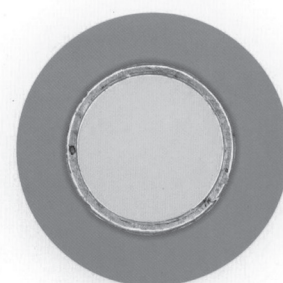
Валентина Плачкинова. „Глеещи фитили“. ИК „Захарий Стоянов“, София, 2009.

В тази книга светят 18 неугасващи фитила. Някои от тях крият крилата си в ръкавите, борят се с джуджета, после яхват слънчев лъч и се отправят към Фамагуста, за да играят на аишици с Ричард Лъвското сърце и Александър Македонски.

Божидар Богданов. „Носталгично слънце“. ИК „Фабър“, В. Търново, 2009.

БОЖИДАР БОГДАНОВ

НОСТАЛГИЧНО СЛЪНЦЕ

УВЕНЧАВАНЕ С ЛОГОС
Естествеността на инстинкта,
чистотата на порива,
зноят на чувството.

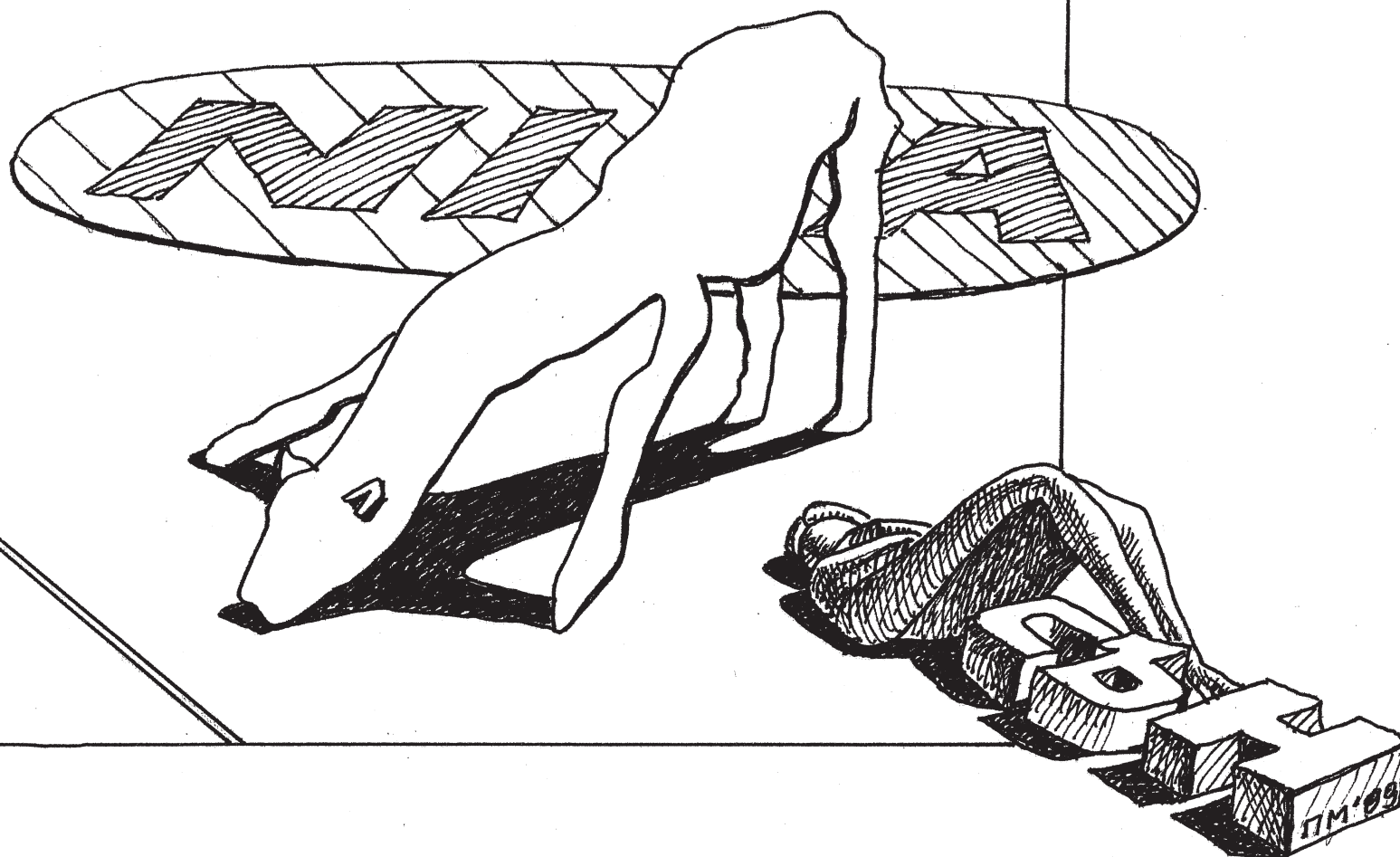
Отгоре им – като трънен венец –
демагогията на разума.

Веселина Цанкова. „Шарено яйце“, ИК „Стено“, Варна, 2009.

Имало едно време, какво? Естествено, имало една баба, защото без добрата баба нищо не се случва.

Жажда
Худ. Панайот Минев

ИЛИЯН ТРОЯНСКИ

ПОСЛЕДНАТА КНИГА

Минах всичките школи по белия свят,
после тихо излизах на пръсти:
един поучава от своя палат,
а друг лицемерно се кръсти.

Прочетох света от кора до кора:
видях, че едно не достига.
Прочетох повторно и тъй, на игра
написах последната книга.

А после, накрая - когато разбрах,
че вече не мога да дишам,
отвориха книгата. Тя бе цялата в прах
и там не пишеше нищо.

МЕКА

Твоят поглед е Мека
а очите – Медина,
меко сияние ги облъчва,
всичко е толкова непредотвратимо
в тази неоновая кръчма.

Барманът – фавн:
Аполон, та дрънка.
Сервитьорките - самодиви.
Това момчишко сако на дънките
толкова ти отива...

И през пропаст от дни
и пространства далечни
пронизва лъч стихията,
а аз си мисля всяка вечер,
когато сядам да пия:

Твоят поглед е Мека,
а очите ти - дим,
меко сияние ги облъчва...

Но това е съвсем друг филм.
Този филм не се препоръчва.

ВЛАДИМИР МИХАЙЛОВ

МОРЕ

Загадъчно, почти мистично
в теб вглеждам се и в теб се виждам
Величествено и митично
люлееш моите надежди
в спокойствието ме съзждаш,
във яростта си ме загребваш.

Ще трябва да те изговоря,
ще трябва да те събера,
ще трябва да те преповторя
и пак да те пресътворя.
Ти пътят си към мойта бездна,
ключът към мойта дълбина.
Чрез теб във себе си ще влезна
и себе си ще обясня.

В светая си светих проникнал,
сам себе си познал добре
едва тогаз ще те обикна
огромно, тайнствено море.

Мен все по-малко ме увлича
живота в своя луд галоп.
Преди летях, днес и не тичам
и в пъстрия калейдоскоп
на дните му едва се вглеждам.
Преди един бях, днес съм друг.
Преди бях пълен със надежда
днес - със надежда не за тук.

Но ако тук сме само гости,
то за какво е този шум?
Нещата са безкрайно прости,
но аз с нещастния си ум
не проумявам как отлита
тъй, ден след ден живота цял
и някой ден ще се запитам
дали, изобицо, съм живял.

АТАНАС КЪОСЕВ

ЖИВОТ, БЪДИ!

Живот, бъди все тъй благословен!
Ще мина аз през теб като сеяча,
ще сея в мир, ще пея и ще плача,
но ще разчупвам бялата погача
на всеки изживян достойно ден.
Живот, бъди все тъй благословен!

Живот, бъди все тъй неумолим!
Наказвай ме, че търся самотата,
съмнение щом загризе душата,
че срещам подлостта и клеветата,
прикривани умело с фалиш и грим.
Живот, бъди все тъй неумолим!

Живот, бъди все тъй безкрайно скъп!
Бих заменил хилядолетна слава,
за ден единствен, минал не в забравата,
а във любов, що щастие дарява,
или над стих, събрал и смях, и скръб.
Живот, бъди все тъй безкрайно скъп!

НА СЕЛО

Грохнала е родната ми къща.
Дюлята заглъхнала дивей.
Как не искам тук да се завръщам,
щом за нищо никои не милей.

В дворовете всичко запустяло –
няма лай, ни песен на петел,
а как нявга тука бе ехтяло
от живот, бушуващ без предел.

Днес унило погледа се спира
в пращия тревясал пуцинак,
сякаш нещо свидно в мен умиращ
пред напуснатия бащин праг.

Всеки е на този свят бездомен,
щом ги няма родните места!
Скъпо село, само в моя спомен
още ще те има на света...

Худ. Панайот Минев

ДМИТРИЙ
МЕРЕЖКОВСКИ

(1866 – 1941 г.) –
руски поет и бе-
летрист, един от
създателите на
руския символи-
зъм.

През периода
1893 – 1905 г. Д.
Мережковски заед-
но със съпругата си
– голямата поете-
са Зинаида Гипиус –
оказва значително
влияние върху лите-
ратурния живот на
Санкт Петербург.
След октомврий-
ския преврат през
1917 г. двамата
емигрират във
Франция. Дмитрий
Мережковски е из-
дал следните книги
с поезия: „Символи“
(1890), „Нови сти-
хотворения“ (1896),
„Събрани стихо-
творения“ (1904).
Освен това е автор
на романи, сборници
с есеистика и лите-
ратурна критика.

НОВИ ПРЕВОДИ

БУДА

I
Той лежи под навеса на пурпурно ложе
в розоватия цвят на огньовете вечерни.
На челото младежко златистата кожа
откроява тъмната в очите му черни.
Буда гледа как девы танцуват със маски
и от сребърни делви те виното лоят.
Хвърлят погледи – пълни със огнена ласка;
а във такт със тимпан баядерките пеят
и зоват към страстта на забава омайна
всеки, който е млад и красив, и богат.
Като звън погребален и вопъл безкраен
тези песни в ушите на Буда звучат:
„Носят се към разрушение
световете все така.
Сякаш бърза към падение
Необятната Река.
Всичко живо смърт погубва,
всичко мило – завладява.
Който любил е – разлюбва,
призрак радостта остава.
Изход няма ли? Тогава
щастие, успехи, слава,
любовта и красотата
чезнат, както в лошо време
цветовете на дъгата.
Дух – в небето се стреми,
плът – остава на Земята.
И човекът сред мъгли –
същ пчела в буркан – се мятат.

II
Баядерките царя със танц забавляват;
но за Буда звучат все тъй тъжно напевите
в тези химни, живота които прославят,
във звънтежа на струните, в нежните
трели на девите:
„Щом си млад – изпитваш щастие,
обкръжен си от приятели.
Колко думи на ласкателство!
Ала лъхне ли на старост,
отлети ли радостта,
бързо старите другари
те захвърлят във беда.
И, забравен и от Бог,
ти ще бъдеш сам тогава –
като пресушен поток,
от стадата изоставен.
И като дърво в полето,
поражено от небето,
ти ще наведеш глава,
ще потънеш във тъгата,
на обидите в калта,
като грохнал слон във блато –
сам, забравен от света.
Що да сторим? Разни страсти
хиляди души сразяват
като огън – степни храсти
и скръбта увеличават.
Що да сторим? С мръкнал ум
ние се тълпим без цели.
Тъй изплашени газели
гони страшният самум!“

III
Баядерките пеят за надежди лазурни.
Но напразно тимпани и лютни гърмят.
Като вятър ридает сред нощната буря
тези огнени песни в душата звучат:
„Все по-близо си, възмездие!
Ще тресе земя и твърд,
ще гаси поред съзвездия
тържествуващата смърт.
Ще излезне този свят
като утринна звезда
във безкраен кръговрат.
И – без никаква следа...
Радостите са нетрайни
като пръските на пяна...
като лунното сияние.
А мечтите – те са мрежа,
те са свец за пеперуди –
хвърляме се като луди
към измамните копнежи.
Страсти, нега, наслаждение –
те на никои, за беда,
не донасят утоление.
Те солена са вода.
Шо да сторим? Гдe – спасителя?
Кой ли ще ни защити?
Бодисатва-Утешителю!
Иде време да вървим!
В този пламък необятен
на желания изгриви
като вяра благодатна
жалостни сълзи проливай...

Преведи от руски: ВЕСЕЛИН МАРИНОВ

МАРИЯ ПЕЛОВСКА

„И дано ни стигнат силите, за да си спомним кои сме и защо сме тръгнали! И да имаме силите, за да носим кръста си! Защото ние така сме решили и тази орисия сме си избрали! Та, какво е човекът и човек ли се пише, ако не знае пътя си – накъде отива и защо?“

По „Еклизиаст“

Слънцето закле-ча над хоризанта и се загледа притихнало към селото, което обаче не го забелязваше и си кротуваше, спотаило се в сутрешната си дрямка. Навярно му беше студено и не му се искаше да се разбунтува, защото студът го бе сковал изцяло. Замразил беше студът водата в реката, а снега – гледжосал с дебела кора отгоре; прозорците на къщичките беше нарисувал с ледени картини, тъй чудновати и неистински, че будеха страх у селяните, та затуй не смееха да погледнат през тях.

Поклеча над хоризанта Слънцето, почака, но не дочака никакво движение в селото. Само Герда, кучето на баба Анка, заква под царевичния кош, навярно сънуваше нещо и пак млъкна. Толкова. И запълзя Слънцето малко озадачено по небето. Но, нали си е Слънце, макар и зимно, поотърси се от огорчението и продължи да си върши Слънчовата си работа.

Земята, усетила ласка и внимание, се потпусна. Колко ѝ трябваша на Земята, макар и скокалена от студ и самотия, да се отпусне, да омекне! Малко топлинка и зачитане. Ей толкова ѝ трябваша на Земята...

Усети го това Слънцето и още топлина ѝ прати и съвсем се успокои по тази причина.

„И с човека е тъй, много малко му трябваша на човека.“ – мисли си Джак циганинът, защото само той в цялото село чакаше Слънцето да се покаже над баира и да му благодари, че и днеска е ден.

Интересно защо Слънцето не го забелязва и никак не се разтревожи за него... Навярно защото си го познава и знае, че каквото и да му се случи на него самото, което ще рече – и да не изгрее даже, Джак циганинът ще си е винаги там, пред къщичката си на края на селото и все ще го чака. Не си придирияха, защото си знаеха, че всеки си е на мястото и всеки си върши своите си работи.

Покаже се Слънцето, а Джак циганинът загребваша с шепи от прясната сняг, разтърква си лицето, гърдите, черната си къдрава глава, пръхти силно и вика гърлено: „А-а!“... После пак загребваша и пак подвиква, пръхтейки, а накрая завършва с едно „А-а-а!“. И тъй.

Именно този вик всеки ден събужда селото, не подранило Слънцето! Хората го очакват като кукуригане на петел или като звъна на черковната камбана. Знаят си селяните защо и какво им известява камбаната и никак не искат да я чуват, затова се ослушват сутрин за виковете на Джак циганина, за да повярват навярно, че все е останал още някой жив, освен тях, в селото.

Първа се надига баба Анка, сякаш неспала цяла нощ, а чакала „на титик“ да се разнесе гръдният вик на мургавия откъм баира. Отваря вратата на кухнята, облечена в една и съща мъжка анцугена блуза, шаячна пола и смъкнати под коленете ѝ рипсени чорапи, и започва да гълчи:

– Та не миряса тоз народ цяла нощ! Та не се прибра по къщата си! Брех! Цяла нощ са беснели като хергели... – мърмори си баба Анка и излиза на улицата, маха с ръце и се озърта, сякаш наистина има народ около нея... – Аз като

взема една сопа и като замахна! Да се омитате оттука! А-а-а!

И като вземе платчето, преметнато на оградата, слага го на камъка пред портичката и сяда върху него. Скръстила ръце, седи и гледа пред себе си и потъва в дълбок размисъл. По някое време се стресне за нещо, скочи и се втурне в къщата. Отваря врати, затваря, ходи от стая в стая и непрекъснато мърмори и гълчи нещо на някого. После пак излезе на улицата, този път стиснала стрък от царевич-

днеска и спомене, че носи дърва. После излезе на двора, свали малко дърва от каручката, нареже ги, нацепе ги и ги внесе вътре в къщата. Пак приседне, пак пита как е днеска и си излезе.

Тъй-тъй обикаля няколко къщи в цялото село, дето им пуши коминът и после се запъти към някоя, дето нито ѝ пуши коминът, нито знак дава, че има някой. Прави там, каквото прави и после затопурка каручката му по шосето към средата на селото, дето е църква-

ДЖАК ЦИГАНИНЪТ

Разказ

на шума в ръка, снова нагоре-надолу по улицата, размахва шумата и се кара и пак седне на камъка.

По някое време от единия край на улицата се зададе Донка от „Социалните“ с една голяма кошница, носи ѝ половин хляб, бакърче с ядене някакво, купичка кисело мляко.

– Вий каква власт сте?! – посреща я баба Анка. – Що не упражните властта си, да ги изгоните тия поразници от къщата ми! Цяла нощ тупурдят като хергели! Не може да се размине човек от тях!

– Бабо Анке, никой няма у вас! Самичка си, нали знаеш!

– Тъй ли? – смирено пита бабата и в очите ѝ заплува една обърканост. И, за да я скрие, грабва пак стръка царевична шума и се втурва в двора: – Къш, поразници недни! На къщата се качили! На главата ми няма ли да се покатерите?

Донка я поглежда тревожно, влиза в кухничката, запалва ѝ печката, слага храната на масата и си излиза.

– Нямало никой! На мене ще ги разправя! – наднича баба Анка след нея зад портичката и пак сяда на камъка.

Джак циганинът през това време се прибира в къщичката си, прави там каквото прави, после излиза в двора, впряга магарето и го повежда към гробищата. Всеки ден по един и същи път – слиза от единия баир, минава по дървения мост на реката, напомня си, че трябва да препречи още някоя греда между двата бряга, защото някой път, като се връща, няма да има откъде да мине, после излиза на шосето, изкачва се по другия баир и влиза в пътя за към гробищата.

И над селото отекват ударите на брадвата му. Изсечените дървета окастря, товари ги на каручката и отново влиза в пътя за към селото.

А то е все тъй тихо, само тук-там от някоя къща се проточва дим от комина ѝ, но не бърза да се издигне към небето, страх го е навярно да не се изгуби там нейде, и затуй се разстила над къщите.

Отгледа Джак циганинът селото и от кой комин излиза кадеж, от кой не и тръгне по посока на този комин, от който опипом се надигат нахъсани бели кълбета дим, помаят се и бързат да се разстелят над покрива на къщата.

Първо тях обхожда къдравият. Подвикне от портичката, ако му отговори някой – отговори му, ако не – протяга ръка през дъските, повдигне резето и влезе. Изкашля се в двора, знак, че влиза човек и похлопва на вратата. Ако се обади някой отвътре – обади, ако не – той натиска бравата. Каже „Добър ден!“, ако има на кого да каже, приседне, пита как е

та. Отвори портата ѝ, тя изскърцва, мине през двора към камбанарията и задърпа въжето.

Селото се сгушва като малко кутре и замре.

Баба Анка чуе камбаната, озърне се уплашено и замаята с пръчката:

– Поразник с поразник! Изпопримъкна хората от селото! Къде ги завлече? Сатана! – после се свие на камъка, посиняла от студ и се притаи.

По някое време Джак се появява и на нейната улица, подхване я кротко под мишница, въведе я в кухничката, нахрани я, повдигне я на ръце и я сложи в леглото, завие я кротко и я погали по забрадката.

– Чедо... – мърка баба Анка и току се сгушва като малко коте и затваря очи.

Джак циганинът си излиза тихо, притваря вратата след себе си и се запътва към оная къща, от която излезе, преди да тръгне към църквата.

Слънцето вече е извървяло пътя си, свършило си е работата и току се изтъркулва зад баира, откъм другия край на селото.

През нощта студът отново сви и склещи в лапите си всичко, що имаше по земята. И мъглата също. Тя се търкаляше на вълма, на вълма, едра и зърнеста и каквото докоснеше, го превръщаше в скреж. Трупа се скрежът на остри иглички, едрее и вече всичко е настръхнало от него, набодило се. Накитил е скрежът мокрите голи клони на черешата, на кайсията, плъзнал е по телената ограда... Мъглата се провира и между дългите като змии клони на живия плет и върху него скрежът се е натрупал, и те съвсем са полегнали към земята. А земята не се вижда под омекналия вчера сняг, сега покрит с пътна грапава кора. После мъглата се изниза и въздухът се избистри; стана прозрачен като стъкло, защото откъм баира съвсем просветля. Розовината запълзя по небето, разстла се и по земята, обагри всичко по пътя си и светилото се показва огромно и оранжево-червено на баира

Джак циганинът остави канчето с кафето, надигна се, загледа в слънцето и плесна с ръце:

– Мили Боже! Какво е това!

После тръгна към градината, разпери ръце към огромното кълбо на хоризонта и се провикна:

– Ехе-хе-е-е!

И цялата земя заликува!

Слънцето докосваше замръзналия сняг и той му отговаряше, като също заблестя.

Докоснатият от лъчите скреж, натрупал се върху клоните на кайсията, на черешата също заблещука. Сякаш хиляди лампички засвяткаха изпод полегналите тънки клони на жи-

вия плет. Въздухът, прозрачен след мъглата, засия и запрелива в милионите си кристали от неуспелите да докоснат земята капчици от нея... Някакво синигерче долетя отнякъде, качна на черешата, разклати клончето и от там се разсипа скреж... цяло облаче. Но скреж се засипа и от всякъде. Слънцето го беше затоплило и сега той се ронеше и ронеше, и се трупаеше върху онемялата земя.

Но Джак циганинът не можа да види това, защото вече беше влязал в къщата на

дядо Алка. След малко се показа от вратата, говорейки нещо и пъшкайки изнесе тялото на стареца, завлече го в градината и го подпря до ствола на черешата с лице към Слънцето. После донесе дърва, натрупа ги на куп, поля им малко изгоряло масло и ги запали. Огънят лумна и за минути разтопи снега около си. Джак разкопча ризата на стареца, загреба сняг, омекнал вече и започна да търка лицето му, гърдите му, ръцете... Разтриваше, пръхтеше и подвикваше: „А-а! А-а!“ Слънцето и то се включи

в това дело, заблестя още по-силно и вече цялото село се изпълни с подвикванията на циганина, който възвестяваше на земята, на изсъхналите треви, на дърветата, на небето..., че човек е живял и се е радвал на света, и е плакал, и е страдал, и челяд е оставил, изпълнил е нещото, заради което е дошъл на тази земя, или се е опитал поне, и вече си отива там, откъдето е дошъл!

После изнесе от къщата дрехи, облеche стареца, настани го в магарешката си каручка и го зави с едно старо одеяло. Сложи една права и една крива лопата до тялото, хвана калтърмата на животното и го поведе.

Отнейде се появи Герда, кучето на баба Анка, а след него тепаше и тя, нахлузила големи гумени галоши и размахваше стебло от царевична шума:

– Къде си го повел, бе, поразнико неден! Къде го водиш! Изпопримъкна цялото село! Сатана!

После застана плахо по средата на улицата, стиснала с две ръце устата си, изцъклила очи. Джак циганинът спря магарето, приближи се до нея, вдигна я и я сложи в каручката да седне.

Отново тръгнаха.

Слънцето приличаше отгоре, търкаляше се, радваше се... На какво ли?!

Излязоха на пътя, който водеше към „сечището“ на Джак, към гробищата. Клоните на дърветата се бяха оголили вече от скрежа и блестяха почернели от влага. Драката отскачаше нагоре, освободена от товара... А някъде в салкъмовата горичка край селото се дочуваше песенчицата на чичопея...

Излязоха извън селото и магарето запъпли по баира. Джак дърпаше юздата, подканваше го, по някое време минаваше отстрани на каручката и започваше да бута, да му помага...

А земята преливаше от ласките на Слънцето, сякаш грееше душа на топлината му, размекнала се, отдаваща му се цялата, заструила към него с прозрачността на влагата си...

– Земята диша! Виж я, пъхти! – обади се от каручката баба Анка.

Джак циганинът спря магарето, повдигна очи, после седна на омекналия сняг край пътя, зарови глава в коленете си и се разтърси, зариди и замуча като див. Герда се приближи плахо до него, подуши го, легна до краката му и заскимта.

Само баба Анка все тъй се взираше в паричката, заструила от миришещата на влага земя и повтаряше ли, повтаряше, фъфлейки с беззъбата си като на бебе уста: „Пъхти! Пъхти!... Земята пъхти...“

НОВИ ПРЕВОДИ

x x x

Да плуваши и да плуваши – чакаш сила,
събрана в мъжеството на вълна.
И да летиши във водната ѝ грива
или глух съм да видиш във нощта.

Където над земята нервно ходи
примижалата буря и люти
димът на изгорелите мостове,
набиващ се във нейните очи.

x x x

Внезапно стихва птича песен,
шумът заглъхва изведнъж.
Зловещо ястребът понесен
захвърля сянката си в кръг.

Мълчание, потънало в акорди,
надничат изпод гъстите листа
елените рогати и свободни
и совата премъдра и добра.

И се представя грееца пред мене,
по заповед на птичите пера,
подобно на готическо творение
зелената и жива планина.

О, Боже мой, какво средновековие
на катедрално тъмни върхове,
които рицарската кръв проронена
тъй не засити и до днес.

Наредбата на своята религия
и пъстрия, за дивеча, листак
със постоянство още неотминало
на помощ аз ще призова.

x x x

Не достига какво? Върхове ли
до колене затънали в пясъка,
да прочистим гърлата си с песни,
да нахраним със стихове вятъра?

Не достига хартия за писане ли,
щом безплодната сила мълчи
или гробище братско в скалите,
за което не знаеш ти?

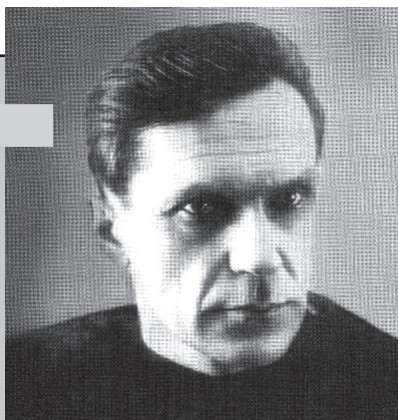
Аз не вярвам, не вярвам на викове
във света с разкървени сълзи
като ягоди, спрели в тревите,
до красивите бели брези.

x x x

Какво е миналото? Стисната старице,
зад мене ходиш и мърмориш само
и мръсната ти просеика торбица
виси на костеливото ти рамо.

Какво е бъдещето? О, заеодавец –
владелец на безброй надуты полици.
Лихвар – оплел герои и красавици,
и грозд с най-сладките ни помисли.

А настоящето? Хвани го сам, опитай,
минутите в дланта си усети...
Обувките ти щом не са изтрити,
по трънените пътища върви.

ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

Варлам Шаламов (1907 – 1982 г.) отрича необходимостта от страдания. Преживял повече от двадесет и пет години в Калима – лагерите на смъртта, той е убеден, че от страданията не произхожда пречистване, а разтление на човешките души. В поезията си Шаламов възпява духовната сила на човека, способен даже в страшните условия на лагерния живот да мисли за любовта и верността, за историята и изкуството. Това е звънящата лирика на несломениите души, в които са свързани образите на суровата северна природа и трагическата съдба на поета. Днес Варлам Шаламов е един от признатите класици на руската художествена словесност, доказал, че за човека няма невъзможни неща и че той чрез словото владее и подчинява на себе си мизантропията

x x x

Не ме съжалявай, Таня, не плаши славата ми,
от листа не извъръщай очи.
Чуваши – трепна сърцето, виждаш – ръцете отслабнаха.
Да се спрат потърпи.

Друг вече няма да бъда, и да мисля не смея,
невъзможното няма да искам.
Или като птица пея, или като камък немея –
всяка съдба ми е близка.

Не са бълнуване тези писма, нито замък въздушен,
не са и хартиен дом.
Това е крепостта ми срещу всяко човешко бездушие,
построена сега върху зимния стон.

x x x

Ето – нейните съвети
в нощи тъмни шепнешком,
поздравите и обетите
и в зениците апломб.

Туй живот е във гора,
слепешката, напосоки
в черно-синя тъмнина,
в листопада полунощен,

старата топола тихо
дето пърха със листа
и на рамото ми слита
птицата на радостта.

x x x

Двама доблестни мъже
в спор нечуван се опитат:
На героя без лице
как да зашлевиш плесница?

Подбор на стихотворенията
и превод: ВЛАДИМИР СТОЯНОВ

XVII МЕЖДУНАРОДЕН ТЕАТРАЛЕН
ФЕСТИВАЛ „ВАРНЕНСКО ЛЯТО 2009”

1 - 12 ЮНИ 2009

Юни е месецът, през който Варна е завладяна от фестивална треска около най-значимото, посещавано и очаквано артсъбитие в България – международния театрален фестивал *Варненско лято*. За пореден път в рамките на десет дни публиката има възможност да види около 30 продукции, половината от които идват от чужбина. И тази година акцентът пада върху най-оригиналните и мобилни представления от столичните театрални сцени, а сред чуждестранните предложения има спектакли от Великобритания, Дания, Германия и Литва. Представленията съчетават конвенционални похвати с елементи на модерния експериментален театър и са изкушение за всички ценители на необичайното и провокатив. Селекционирани български спектакли” държи във фокус театралните развития на българска сцена и извежда значимите и новаторски постижения през актуалния сезон. Родните постановки в рамките на феста са: „Калигула“ на Явор Гърдев, „Родилно петно“ на Иван Добчев, „Тихи, невидими хора“ на Десислава Шпатова по текст на Яна Борисова, „Оооо сънят на Гогол“ на Маргарита Младенова и Иван Добчев, „Краят на играта“ на Лилия Абаджиева, „Колекцията“ на Крикор Азарян и „Пътува Одисей“ на Стефан Москов.

Международната програма представя водещи творци и тенденции в различни видове театър.

Паралелната програма е отворена за разнообразни партньорски инициативи, дискусии, работни ателиета, теоретични конференции, лекции, представяне на книги, изложби и концерти.

Обемът на МТФ „Варненско лято” непрекъснато се разширява. От 2007 г. съвместно със Столична община фестивалът представя спектакли от международната програма и в София. Все по-активни са и опитите на фестивала да включва българската театрална продукция в международния театрален пазар. От 2008 г. съвместно с „Арт Офис” стартира модула „Шоукейс” – витрина от иновативни и мобилни български продукции, насочена не само към публиката, но и към специално поканените селекционери и програматори на международни фестивали и организации.

Организатор на фестивала е фондация МТФ „Варненско лято” със съорганизатори Българска асоциация за театър, Община Варна и Министерство на културата. Негови домакини са Драматичен театър „Стоян Бъчваров”, Държавен куклен театър – Варна, Градска художествена галерия, Фестивален и конгресен център, Археологичен музей - Варна и др.

Паралелно с театралния фестивал във Варна тази година гостува и изложбата „Невена и Сатирата”, посветена на 70-годишнината от рождението на актрисата Невена Коканова.

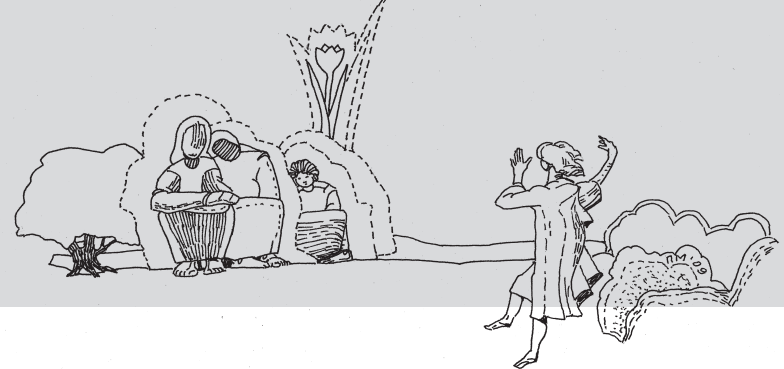
Панайот Минев -
художникът
на броя

Авторът е завършил специалност живопис в Национална Художествена Академия - гр. София. Участва в регионални, групови и национални изложби в град Варна. Преподавал е в НХА - София и в средни художествени училища в страната. Живее и работи в град Варна.

Панайот Минев е изключително оригинален художник с индивидуален живописен почерк и най-важното – със свой пластичен мироглед. Той трудно се вписва в никакви общи насоки или течения в съвременния художествен живот в България. За него изкуството е служене в най-добрия смисъл на тази дума и едновременно с това социално отговорна реализация на таланта, схващан като Божи дар. Картината е среща, пресечна точка между различни светове и различни измерения на личностното и надличностното,

между тукашното и отвъдното... Ето защо живописът на Панайот Минев представлява своеобразен синтез от символи, метафори и притчи с общочовешко значение, от една страна, и подчертано индивидуализирани образни решения, от друга. Той разработва библейски и евангелски теми и сюжети и им придава неповторима, твърде своеобразна визуална интерпретация. Активната и позитивната роля на звучния тон, геометризацията, необичайните пространствени ракурси и съотношения създават усещане за драматизъм, но едновременно с това – и за просветленост и умиротворение. Високият професионализъм на автора се изразява в умението му да хармонизира разнородните елементи на композицията в цялостна пластична сплав, която е наситена с множества смисли, значения и асоциативен подтекст насочващи зрителя към сериозно и задълбочено общуване с творбите.

професор доктор на
изкуствознанието Чавдар Попов

МЕЖДУ DAIMON И ДЕМИАН ИЛИ МИТОЛОГИЯ НА СТРАСТТА

„...ДЕМИАН БЕШЕ ПО-РАЗЛИЧЕН ОТ НАС, БЕ КАТО ЖИВОТНО, НЯКАКЪВ ДУХ ИЛИ КАРТИНА, НЕ ЗНАЯ КАКЪВ, НО ТОЙ БЕШЕ РАЗЛИЧЕН, НЕВЪОБРАЗИМО ПО-РАЗЛИЧЕН ОТ ВСИЧКИ НИ”

„ДЕМИАН“, ХЕРМАН ХЕСЕ

РОСИЦА ТОДОРОВА

Романът „Демиян“ е публикуван през 1919 г. под псевдонима Емил Синклер, от чието име се води повествованието. Верен на източната мъдрост, че естественото е вътре, а общественото – отвън, Хесе сякаш логично стига до Гютевия жанр на „възпитателния роман“. Името Демиян е близко по звучене до гръцкото „даймон“ – демон, и с него Хесе означава вътрешния глас на своя герой.

В предговора към американското издание Томас Ман сравнява „Демиян“ с „Одисей“ на Джойс заради основополагащата му роля за литературата на XX век и пише за наелектризиращото въздействие на това произведение върху младежта след Първата световна война. Стефан Цвайг се възхищава от проникновения поглед към младежката психика, а Юнг говори за „светлината на фар в бурна нощ“. Този литературен шедевър, превърнал се в култов роман на поколението между двете световни войни, се опитва да отговори на един фундаментален въпрос: как човек да се измъкне от света на конформизма и да открие най-доброто у себе си – въпрос, който и днес не е загубил нищо от своята актуалност.

ДА СИ СПОМНИМ

Ботьо Савов е роден през 1881 г. в Стара Загора. Завършва право в Софийския университет. Като поет е един от най-изявените представители на символизма. Сътрудничил е на сп. „Листопад“, „Хризантеми“, „Везни“, „Хиперион“. Автор е също на повести и романи: „Неранза“, „Старинният пътник“, „Бабек“, „Саули Бенгана“, „Замъкът на лейди Фокс“ и др. Ботьо Савов умира през 1959 г. в София.

ТИШИНА

Тържествен ден издига огнения потир –
душата на морето в свята тайна светил;
пришждат към брега миражните балети
на слънчевите деви из далечна шир.

Стадата златорунни тъжният овчар
полека пак завръща в тъмните клисури;
благ ангел се усмихва в златните лазури –
и грее над земята тишина и чар.

През сънни тъмнини, минали нощен път,
двамина на брега стоят в одежди бели, –
високо те мълчат във светлите предели.
Високо те мълчат. Високо те скърбят.

ТРАУРНО ИЗГНАНИЕ

На моята душа във парка разорен
безумци бродят в тъмните алеи.
И твоя смях достига там смразен
под сенките на ледни полилеи.

И никога под страините руини
не ще огрей лъжовен лунен луч;
мрак висне над води оловносини,
укрили в своята тайна златен ключ.

Там нощем чувам горестни ридания
над хладните затихнали води –
към родна нощ, към родните звезди,
възпламнал стон на траурно изгнание.

Рубриката подготви:
ЕМИЛ ИВАНОВ

Худ.: Планайот Минев

Идеалистическите послания на Платон имат дълбоко разположение в мисловните конструкции на Хесе. Темата за андрогинната човешка природа, за потенциите на личността да прекрива онтологичните граници е тема за страстта на себеизпитанието, за трансценденцията и силата на духа, тоест – за изкушението да бъдеш демон.

Демонът, в контекста на античното гръцко мислене е възможно, отвъд инобитийното, необикновеното присъствие у човека, предиквателството, което „посяга“ на боговете, желанието да бъдеш „бог“.

За Платон демонът е посветеният в тайните на познанието, свободен от всяка човешка суета. Демонът е посредник и учител, път за преодоляване на наличното, докосване до красотата на несетивното.

Хесе създава своя концепция за личността, в която прозира платонизъм, архетипната теория на Юнг, психоанализата на Фройд, индивидуализмът на Ницше. Демиян е средоточие на разнообразни философски аспекти: той е едновременно непознаваемостта и мистичното, знанието и смелостта; свръхчовешка природа; опора и покровителство, лицето в огледалото.

Животът на всеки човек е път към самия себе си, проправяне на път, загатване на пътека. В това пътуване, за Хесе, има едва доловимо докосване и никога напълно сливане със себе си. В живеещото на субекта се случва срещата с „другия“; разпознаване и идентифициране; отхвърляне и отказ, защото „Аз“ е интерсубективният опит. „Аз“ е Идеята, вътрешна връзка и причина на битието.

Онтологичната теза за „двамата свята“: битие-инобитие е теоритически обоснована от Платон в духа на източната традиция, но подава принципно нова концепция на западната философия. Инобитие е материална субстанция, то е ограничено от време и пространство. Битието е абстракция, то е красотата, истината, доброто – несетивно, без темпорални характеристики, тоест Идея. Цялостта на света, неговото единство е връзката между тези два аспекта и се осъществява от демоните. В антропологичен аспект, човекът също е единство и всяка половина е изразител на една от двете битийни природи. В контекста на платонизма, демоните са висши човешки същности, издигнали се чрез познание отвъд материалната зависимост и докосващи божественото – света на идеите.

Хесе развива антропологичния аспект на платоническата концепция и следва своеобразната логика на човешкото еволюиране в биологичен и екзистенциален аспект. Но, както и в идеализма на Платон, същността е в Единното и тази същност е възможна поради и чрез демона – у Хесе личността е в недостиг, без разкриване на друга, скрита нейна същност.

Демиян реабилитира този недостиг. Случването, осъществяването в Единното е в усилието, в екстатичния сблъсък – противоборство с установеното битие, компрометиране на ценностите, метаморфоза на духа. За Платон този акт е познавателен и следва положителната диалектика на израстването; той е невъзможен, без противопоставяне, без съмнение, без конфликтната точка на диалогичната полемика.

Съмнението е основен философски контрапункт в Демиян – личността се разпознава чрез себеотричане и тенденциозно митологично конституиране на авторитети. Авторитетът – без значение от моралната си дреха – е необходимата отправна точка, тя маргинализира битието, създава илюзията за суверенност и наопаки, за тотална зависимост. Дилемата е ключ за осъществяването на избор и преодоляване на собствената неувереност – откриване пред самия себе си.

В диалозите на Платон неизменният авторитет и духовен критерий – демонът, се представя в образа на Сократ. Абсолютизирането на стойностите е преднамерен акт за себеоценяване, възможно огледало и преди всичко условие за мотивиране на личното усилие. Хесе предлага многопластов образ на авторитета. За разлика от Платоновия Сократ, в Демиян авторитет е всеки, който дешифрира по уникален начин емблемите на личността. Ученето е в процеса на търсенето на Аз-образа, то е плуралистичен акт и избор на лице. Между мен и другия има своеобразна вибрация от тонове, страстно привличане, но и страх, прелъстяване в лоното на белязаните. Смелост и „малко повече дух“, власт над себе си е отличителният белег, клеймото, което дистанцира обикновеността. Позор или отличие – в сферата на човешкото подобни квалификации нямат автентична стойност, те са необходимите клишета, границата, която пази от високомерието да бъдеш повече от човек, да бъдеш демон. Претенцията е едновременно усилие да надмогнеш страха: „Човек не бива да се страхува от никого.“ Изначалният архетипен страх, неувереността на човека – липсата на опора в себе си е едновременно и условие за агресията и страстта за освобождаване, минаването отвъд.

Платонизмът постулира възможност човек да преодолее границите си и това е процес на учене и познание – редица от условия и стъпки, чиято крайна цел е достигане до света на идеите, до свършенството. В духа на Ницше, Хесе конструира индивид с пълнотата на многообразието и антиномичността. В автентичния субект свършенството е етика на заблуджението. За него позволеният свят е само половината от света, а останалото е премълчаване... Светът е единен – човек и природа, тяло и душа, взаимно преплитане, без условия.

От друга страна, демонът е посредник, принцип на единение – той самият е условие за хармония.

В диалога „Пир“ Платон дефинира като основен демон Ерос – той е едновременно космичен принцип, средство за обезсмъртяване на човека чрез физическо и духовно раждане, път за духовно еволюиране, чрез познанието и достигане до абсолютната красота – идеята. Любовта създава хармония в битието и възстановява разполовената човешка природа.

В Демиян еротичното преживяване е акт на опознаване на собствената природа и интуитивно откриване на духовно единство. Любовта освобождава от страха, преодолява егоизма, еманципира личността. Символичните образи – Беатриче, Ева, Демиян, са отражения на различни аспекти от любовния копнеж – нежност, страст, обожание. Те са субективното пътуване към другостта, „воля на природата за новото, за особеното и бъдещето.“ В нея човек е самият себе си, белязан със знака да владее „опасни широти“. Любовта е рефлекс на света у човека, религиозно обвързване със съдбата на всеки един, своеобразен катарзис от човешкото и докосване до демоничното. Различаването, намирането на особеното, у Хесе се случва чрез специфичен фрейдистки подход. Персоналистичните кодове: образи-имена са характеристики на многоликата индивидуална същност. Всеки аспект от човека е една своеобразна личност. В емоционалното преживяване тя се разкрива като характер, като тип. Привличането и отблъскването, унижението и възхитата, са субективни състояния, които пишат човешката биография.

Демиян – демонът, е личностен модел и висш идеал. Демиян е едновременно конкретен и обобщен образ, той е културен феномен на развиващо се интелектуално светоусещане за потребност от ценности. Чрез Демиян човек се възприема жив и смислен.

Демиян е мощта на авангардната човешка природа, която прозира бъдещето и създава историята.

ГЕОРГИ ХОДЖЕВ

Една от най-удивителните страни в творчеството на Бодлер е, че градацията и развоят не са свързани с никаква времева линия; по-скоро това са върхове, отделни “репери”, изкачени по принуда. Това се отнася както до “Цветя на Злото”, така и за “Малки поеми в проза”. Виждаме всички тези неща и във “Фанфарло”.

Външните събития от живота му не оказват на практика особено влияние върху начина му на излагане на темите както в поезията, така и в прозата, но при него забелязваме едно сходство със Сьорен Киркегор в мотивацията за пренебрегване и промяна на етическите средства. Това сходство обаче е сходство с отрицателен знак.

Както при Киркегор. – Едно движение от естетичното към етичното, описано толкова добре от философа в “Страх и Трепет”.

И особено поривите на душата в лоното на смъртната болест – този тегнещ сифилис.

На 25 години поетът е направил залога си. Критици като Сартр и Прево наблягат на това и подчертават, че много от произведенията са писани от десет до петнайсет години преди публикуването им.

Когато човек чете неговите писма, той се убеждава, че самият автор не е особено еволюирал от първоначалните си текстове. Много пъти можем да се уверим, че началните му опити не му помагат в по-нататъшното развитие. Но внезапно мнението ни може да се промени, след като един толкова скрупулозен изследовател като Мишел Бютор в своята „Необикновена история“ дава пример с различните варианти в главата за цикъла „Виното“: “Поетът се е научил да пие, както грижливият литератор се е научил да води тетрадки с бележки”. На четиридесет години е така наивен, както в навечерието на бакалърството: той принадлежи към онези човешки същества, които не накарнява – врагове на времето – и в очите на които Раят запазва богатите багри на детството.

Наистина в енорията Шалон сюр Марн витае духът на янсенизма по времето, когато Франсоа Бодлер учи в Парижкия университет богословие. Това внася известно влияние върху възпитанието, което дава на съвсем малкия Бодлер. Детето расте в една атмосфера на благочестивост. ”Още от детство” – отбелязва той в последните пасажии на “Моето разголено сърце” – съм склонен към мистифициране. Моите разговори с Бог”.

Можем да повярваме, че духът на администратора в Сената е повлиял върху акварелите и рисунките на бъдещия критик на “Салоните”. В едно от неговите писма виждаме как той оценява някаква картина на неговия баща – неоткрита и до днес – но от последното изречение виждаме да лъха чувство на уважение: “Баща ми беше посредствен художник; но всичките старини от онова време имат морална стойност”.

От самото начало на “Фанфарло” той намеква за честите разходки в парка Люксембург и бащината ръка. От него наследява нагласата на ума от осемнайсети век. Много пъти признава това изрично. “Автобиографична бележка”, публикувана през 1868г., започва с думите: “Детство – старинни мебели стил ЛуиVI антики (от епохата) на консулството, постели, обшество – осемнайсети век.”

А неговият прословут дендизъм, нараснал по-късно до размерите на истинска метафизика, се корени може би формално погледнато в духовитостта и елегантността на маниерите, заети от неговия баща, чест посетител на салоните в края на монархията.

Другият факт ни кара да признаем, че Бодлер плаща за брака на един шейсетгодишен баща с майка на двадесет и шест години. По-късно неговите изследователи наблягат и то – прекалено – на този физиологически факт. Но трябва да кажем, че това не е чак толкова страшен факт за онова време – такива случаи има в

ДРУГИЯТ

(ОТКЪС ОТ РЪКОПИСА НА КНИГАТА ЗА БОДЛЕР „БИТИЕ И СТРАСТИ“)

Русия, за което Достоевски пише в “Бесове”, в Германия и т.н. Кариерата на тогавашната аристокрация е предимно военна и повечето аристократи се женят чак като се демобилизират и твърдо се установят да живеят някъде за постоянно.

От кореспонденцията можем да направим извод, че майка му е чувствителна, с развито въображение, но едновременно с това властна и прагматична (случая с опеката). Някои черти Бодлер е наследил от нея, но както доказва това и Бютор в “Необикновена История” в художественото мислене той е напълно самостоятелен и това го отделя от другите. “Всъщност, мъжете, възпитани от жени и между жени, не съвсем приличат на другите мъже, предполагайки дори равенство в темперамента или в умствените способности. Люлеенето на кърмачките, майчините милувки, галенето на сестрите, особено на по-големите сестри, един вид малки майки, преобразяват, така да се каже, мъжкото тесто. Мъжът, който от самото начало е къпан в меката атмосфера на жената, в мирзмата на нейните ръце, на нейните гърди, на коленете, на косите, на нейните гъвкави, плуващи дрехи,

*Dulce balneum suavibus
Unguentatum odoribus.*

*(Благоухаеща на нежна баня,
на крем миришеца.),*

по този начин е влизал в допир с една нежна кожа и една различност на гласа – един вид андрогинност, без която и най-горчивият и най-мъжественият гений остава едно, поне що се отнася до изкуството, непълноценно същество...” Много по-широко и пълно тази теза е развита, както ще види читателят, в “Изкуственият Рай”. Малко по-долу ще цитирам почти същия пасаж.

Но това не доказва у него да е развит някакъв Едипов комплекс, колкото и съблазнително да изглежда това за мнозина. Пътят към разгадаването на неговата личност е друг.

Влиянието на майката върху неговата чувствителност е силно.

В “Опиуманът” той пише: “Мъжът, който от своето зачатие дълго се е къпал в меката атмосфера на жената, в уханието на нейните ръце, на нейните гърди, на нейните колени, нейните коси, нейните гъвкави и плуващи дрехи... влиза в допир с нежния епидермис и отчетливост на акцента - един вид андрогинност, без които и най-изявеният и мъжествен гений остава – относно свършенството в дадено изкуство относително непълен.”

В своите “Интимни дневници” той е още по-директен; в тях изповядва: “Преждевременно развита склонност към жените. Смесвах миризмата на кожата с мирзмата на жена. Спомням си... завинаги ще запомня майка си с нейната елегантност.”

Той – Бодлер, обича майка си – чувствителен към нейната женственост и към нейното майчинство. Не знам дали това е основателна причина да наречем това “комплекс”, както са го кръстили психоаналитиците. Дали това е “абсурд” или – не? “Комплексът” е подсъзнателен или “изтласкан” на друго ниво. Самият факт, че той осъзнава своето влечение, вече ме кара да бъда по-предпазлив.

Далеч от изтласкването на това чувство – двата текста по-горе доказват това – Бодлер винаги си е давал свършено ясна сметка и то – ту със самосъжаление, ту самодовошно фиксиран в себе си. Дълго време с една стеснителност, която цинизмът на някои от неговите поеми ни кара да забравим, той се старее да не говори ясно на онези, които проявяват интерес. Само на едно – единствено място той изповядва цялата истина – писмото от май 1861г. до мадам Опик – може би е подмамен от собствена-

та си чувственост, затова се изразява с толкова недвусмислени думи...

“В моето детство изпитвах навремето си една страстна любов към теб; слушай и чети, без да се страхуваш. Никога не съм ти говорил толкова за това. Спомням си една разходка във фиакъра... Нали имам ужасяваща памет? По-късно Сент Андре де-3-Ар в Ньойи. Продължителните разходки, постоянните милувки! Ах, това бе за мен прекрасното време на майчината нежност. Моля те да ми простиш, че наричам *прекрасно време* онова, което е било най-тежко за теб. Но тогава аз винаги живеех в теб; ти беше единствено моя. Ти беше едновременно идол и другар. Може би се учудваш, че говоря със страст за едно толкова отдалечено време. Аз самият, също съм учуден.”

А какво да кажем като сравним този текст с едно писмо до Пуле-Маласи от 23 април 1860г. “Какво е детето влюбено толкова страстно в своята майка, в своята Слугиня, своята по-голяма сестра? Дали това е съществуото, което го храни, сресва, мие и люлее? Това също е ласка и чувствена сласт. За детето тази ласка се изразява в жената несъзнателно, чрез всички милувки на жената. То обича значи своята майка, своята сестра, своята кърмачка, заради приятното галене в сатена и в кожата, заради уханието на шията и косите, звъненето на бижутата, играта с панделките, заради целият този *muliebris*, започващ от ризата и изразяващ се дори от мебелите, върху които жената е оставила отпечатък от своя пол.”

Не можем да отречем, че този текст е подходящ повече за един пациент на психоаналитик.

От страна на Бодлер, често любимата или пожелана жена се смесва с майката. В кореспонденцията, често изразите за едната и за другата са едни и същи. Често той смесва и жените, в които е влюбен и употребява идентични изрази. Неговата сексуалност е била може би морбидна; тя никога не е успяла да укроти този комплекс.

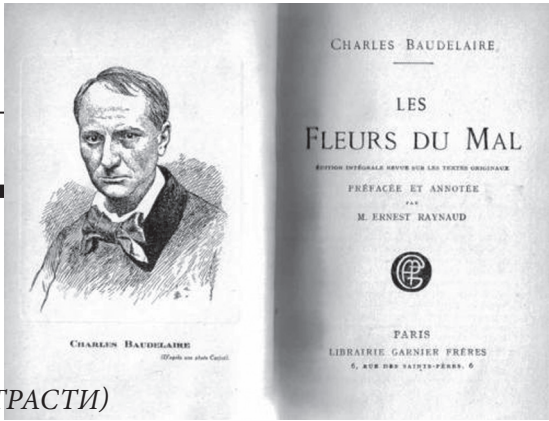
Не един път ще имаме случай да констатираме отново, че драмата на Бодлер се състои по същество във свръхизостреното осъзнаване на неговите физически или морални аномалии.

И тук съвсем на място идва една от тезите на Мишел Фуко, която цитирам в подкрепа на последният пасаж: “Докато предразположението към сексуалността след XVIII век интенсифицира чувствените връзки, близостта между телата на родители и деца, докато винаги е имало една склонност към инcestия в буржоазното семейство, режимът на сексуалност, приложен към народните слоеве включва, напротив, въздържане от практикуването на кръвосмешения или поне тяхното заместване в някаква друга форма. В епохата, когато инcestията е прогонена от една страна, от друга – психоанализата се нагърбва да я обясни като желание и да засили за тези, които страдат от нея, строгостта, с която се наказва. Това особено ясно показват писмата до майка му от 16 юли 1839 и от 11 септември 1858г.

Нека не забравяме, че откритието на Едиповия комплекс е съвременно на юрисдикцията на лишаването от бащинските права в законодателството.”

Така че това не е само чисто въображение. Впоследствие хипотезата понякога е основателна за една визия, която е имало детето за своята майка, понасяща брачния акт. Иначе щеше да бъде легенда, без особено основание, но факт е, че е скрил несполучливо ключа за спалнята, във вечерта след сватбата с бъдещия генерал Опик.

Лесно можем да си представим разочарованието, което непременно е изпитал след пристигането на този непознат, който щял да

можем да използваме тази дума - не е по-различна от тази, изпитвана от един син, до тогава единствен до раждането на малкото братче.

Дори несъзнателно Бодлер никога не е виждал в своя пастрок съперник. Този нещастен генерал Опик, когото по-късно ще ненавижда, в началото го е обичал искрено. За да се убедим, трябва да прочетем писмата от 1839 година. Бодлер тогава е на 18 години. Нарича своя пастрок: “Приятелю мой,” “Мой сърдечни приятелю”. Той му пише лично с нежност. По случай произвеждането му в маршал, той му засвидетелства своята радост и заявява: “От син на баща това не са банални поздравления, като тези, които ти ще получиш.”

Ако е имало някакво недоразумение между тях, то е единствено в деня, когато генералът се противопоставя на неговото призвание на поет. При все това той не изпитва никаква злоба към него: “Аз просто го обичах – пише той на майка си през 1861 година – и впрочем днес съм достатъчно помъдрял да му призная, че е бил прав.” Дотук нищо, което по-нататък може да обясни някакъв гений на злото и да предвиди “Литаниите на сатаната”. *Père adoptif qu'en sa noire colère
De paradis terrestre a chassé Dieux le Père,*

O, Satan, prends pitié de ma longue misère !

*Отец-осиновител, който в своя черен гняв,
От земния рай прогони Бог-Отец,*

*О, Сатана, смили се над моето
продължително нещастие!
(...)*

Но остават повелите на реалния живот. Едно такова желание няма как да намери своята реализация. Каква ще е по-нататъшната позиция на поета? Чужденец в света той ще се стреми да се предпази от собствените си пориви, заравяйки се в укритието си на собствените си граници. Той винаги е Другият. Раят на идеала в очите на неговото въображение притежава една реалност, поне във времето, ако не в пространството. В него се корени убеждението, че е пребивавал в едно “предишно съществуване”. И така всички негови усилия са насочени да го пресътворят с някаква измама. “Измамата на “пътешествието” и бягството, измамата на дрогата, измамата на любовта; измамата на изкуството, най-сетне. Всичко е игра. Самото изкуство е игра, както казва Кант. Всичко е игра, понеже същественото е отвъд нашето знание. Ние бягаме от самите себе си. Защо от тук нататък трябва да се отказваме от употребата на маска?

Бодлер злоупотребява с това, еволюирайки със странна безцеремонност в този театър на съществуването, който никога не сме познавали отвъд декорите. Навсякъде с маските си, в кръговете, в които се движи, в присъствието на жените, ние го виждаме зает да композира от себе си герой, да играе роля и да се наслаждава на скандалните мистификации. Заблужденията на някои да откриват в него хомосексуални наклонности се дължат на собствените му измами. Той разкрива това по време на пребиваването си в Белгия. Развлича го фактът, че го вземат за такъв, какъвто не е. През този период пише “Плувам безчестие като рибата във водата.” В Брюксел се прави на отцеубиец, на таен агент. През 1865г. пише: “Моят вкус, дяволски вдъхновяващ се от глупостта, ме кара да откривам особено удоволствие в травестициите на клеветата... винаги съм изпитвал удоволствие да минавам за развратник, пияница, нечестивец и убиец.”

Ако имаше възможност днес да прочете какво пишат за него някои критици, щеше да изпита неистово веселие... Той – Другият...

ГЕРОЯТ

ВАСИЛ ДИМИТРОВ

Запазете тишина! Тихо, защото аз се раждам! Кой съм аз ли? Ех, ако знаех – може да съм кон, облак, растение, чадър, или каквото да е там, решавам уви, не аз, а моят демиург, който сега се труди над мен. Но като го знам, че обича най-много себе си, има голяма вероятност да съм човек.

Е, добре, но какъв? Треперя, като си помисля за това: дали ще съм млад и красив или стар и гразен? Боже, кой знае колко дефекти ще ми натресе – дали няма да съм инвалид или малоумен? Ей, защо не ме питаш какъв искам да бъда, бе?

Уф, и къде ли ще попадна – най-вероятно на земята, но може и на някое още по-гадно място. В кое време? Пещерно, историческо или невъзможно бъдеще? Да, ще си имам раса, народност, пол. И география – ще ме натика в някакво пространство, а може да имам и химия, биология, физиология, психология... – знам ли го какви ги е учил и сега демонстрира знания върху ми, за моя сметка... Но все пак това е нищо пред онова, което той нарича „моя“ съдба, жизнен път или развитие. Ах, какво ли не може да ти се насвятка: робство, мъчения, неизлечими болести, войни, нещастна любов, глад и жажда, чудовища и изроди, престъпления... въобще всякакви невъобразими гадости!...

И всичко това изтърпяваш и вършиш без никакво мърдане, без най-малката капчица съгласие – налагат ти се брутално и неотвратимо! Абсолютен произвол!

Чувал съм го да казва: „Художествената логика движи събитията. Веднъж започнати, действието и героите се осъществяват сами и аз не мога да ги променям, както искам.”

Вятър и мъгла! Ами защо ги започваш така тогава? Той прави, каквото си иска, после виновният съм аз!

И защо пише ужасни и неприятни неща? Ако има проблеми със собствения си Демиург – да си ги решава сам! Хайде де! Без мен!

Чувал съм още от него: „Добре че всичко това, което пишем ние, писателите, остава само на хартия.”

Е, и какво от това, че е само на хартия? Не е ли това свят! Свят като твоя, в който живееш! А може ли да се сравняват светове? – всеки е единствен, неизмерим и... този който имаш!... Това не мога да разбера: да създадеш свят и после да се дърпаш от него – бил „на хартия”! Ти откъде пък си толкова сигурен, че е само на хартия? Ами твоят свят, дете живееш – знаеш ли какъв е? Може и за него някой да казва, че е на хартия...

И защо ли въобще той пише? Бил даровит, имал творчески импулс и искал да постигне проникновение в света и в себе си... Творчеството било „висша игра”, било „Божествено изкуство!”

Леле, ама какъв бил и задръстеняк! Иска да се прави на Господ! Няма ли с какво друго да си играеш, бе? Толкова ли ти е беден светът, та си седнал да твориш нови като не си се оправил в твоя свят, защо мислиш, че можеш да се справиш в моя! Възмутително! Срамота!...

Да те спукат критиците дано! Лев хонорар от написаното да не видиш! Да те надживеят героите ти, да те затъмнят и всеки да помни тях, а не тебе! Да станеш класик и да пишат томовете глупости върху трудовете ти без да са ги чели!

И още нещо, вече го казах, но ще се върна към него пак, защото много ми тежи. Ей на, сега ще ме направи: такъв-онакъв; направил това-онова, защото мисли и чувства така и така... Започва като един, пък свършва друг и прочие... Той му вика „разгръщане и развитие”, но това са мисли, постъпки, дела, за които ще бъде съден от хората. И ще съдят и оценяват мен, а не него!

А аз, собствено нищо не съм направил, защото съм негово творение!

Решително настоявам да се има това предвид!

А сега тихо, моят демиург се поти над мен! Аз се раждам!

PS

(Под сурдинка) Ех, какви автори имат хората! На, моят! И на това, дето го е написал, му вика разказ!

Но най-важното (а това няма да му го кажете, нали) е, че той пише, защото иначе аз няма да съществувам. А, все пак, така е хубаво да бъдеш някой и да те има...!

ИДЕАЛИ И МОРАЛ

ТУРХАН РАСИЕВ

Всички стари идеали вече са взели-дали.
Новият политически морал от всеки само взема и нищо не дава.

НА ЕДИН ДОБРОЖЕЛАТЕЛ

Търсил си ме под дърво и камък.
Обаче, защо с тояга в ръка?!

НОВ ПРОБЛЕМ

Как народът ще приспи будната си съвест?
Няма пари за приспивателни!

ЩАСТЛИВ КРАЙ

Една овца се отдели от стадото.
Откри цяла поляна от четирилистни детелини.
И щастливо започна да пасе.
До вечерта пукна от преяждане!

КОСТА РАДЕВ

Първостепенните неща затуй са първостепенни, за да бъдат отложени първи.

*

Човек би сторил всички злини, за да опази веригите си.

*

Не е важно колко струваш, а как ще се продадеш.

*

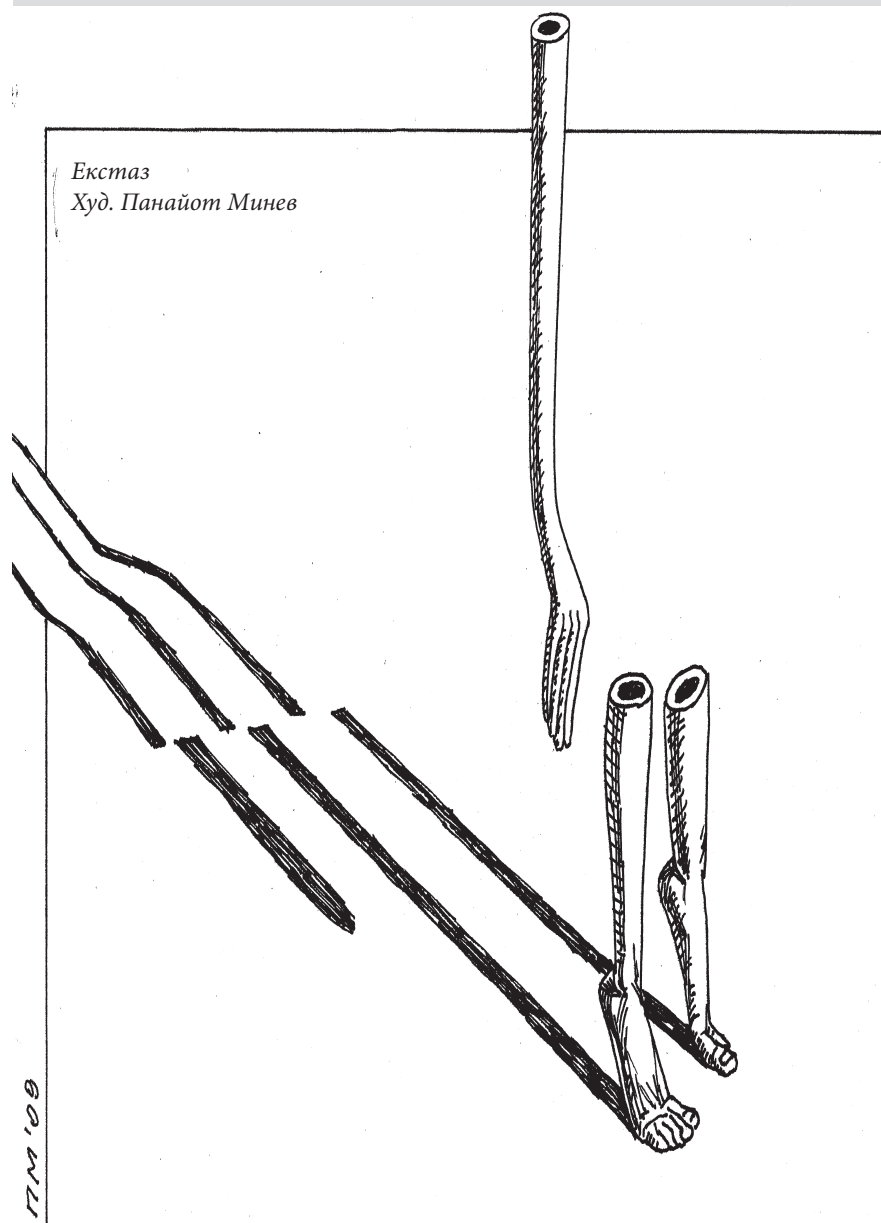
Опитвайки се да вредиш на другите, ти всъщност се зальгваш, че те има.

*

Хиляди имена има красотата и всички са неверни.

*

Прави каквото трябва, за да стане каквото е писано.

ЕМИЛ ИВАНОВ

ТВЪРДЕНИЕ

Пред всички казвам го пак
със риск да стана омразен:
по-добре п ъ л е н глупак,
отколкото п р а з е н!

КОНСТАТАЦИЯ

- Не съм го виждал тъжен, ни намусен,
такваз особа откъде се взе?
- Повярвай, той отвътре тъй е гнусен...
И съвестта не ще да го гризе!

ОПЛАКВАНЕ

Нравите ли днес са мръсни,
хората ли тъй са груби;
вече никой не те бръсне –
всеки иска да те скубе?!

ХУМОРИСТИЧЕН КОНКУРС

Община Хасково и “Бъкдемия Каунъ” обявяват Трети национален хумористичен конкурс “Каунъ 2009” под мотото “Луд на шарено се радва”. Произведенията ще се приемат само в електронен вариант. Всеки автор има право на общо 3 непубликувани произведения – в проза и стих. Най-добрите произведения ще бъдат публикувани в сборник. Осигуряват се две награди по петстотин лева за поезия и проза. Съпътстващите награди се определят в деня на фестивала, който ще се проведе в рамките на дните на град Хасково около 8 септември. Публикувайте произведенията на страницата на електронния вестник kaun.haskovo.net или изпращайте на адрес: haskovskikaun@abv.bg Краен срок за получаване на творбите - 1 август, 24.00 часа. Журито ще бъде с международно участие. В него ще участват и утвърдени български писатели-хумористи.

БАСНИ

МИЛЕН МИЛАНОВ

„Знаеш ли как се изхранват три гърла наведнъж?” – въздъхнал змеят.

„И аз имам кръвна връзка с човека.” – замислил се комарът.

„Не съм вчерашна!” – направила еднодневката.

„Ако не успея да открадна златната ябълка, ще трябва да си оберя крушите.” – натъжила се ламята.

„Не вярвам на очевидни престъпления!” – промълви темида.

„Май ще си разменим шапките!” – изръмжал вълкът на Червената шапчица.

„Ще хвърля топа!” – уплаши се пешката.

„С единия крак съм в гроба.” – въздъхнал оловният войник.

„Ще изкукуригам рано!” – уплаши се петелът.

„И с двата крака загазих.” – оплакала се стеножката.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Иван Овчаров – главен редактор,
e-mail: marli55@abv.bg

Атанас Липчев, Веселина Цанкова, Ангел Дюлгеров, Вл, Илиан
Троянски, Станка Бонева

Ръкописи не се рецензират и не се връщат.

Издателство МС ООД, Печат: Позвънете АД

ки
месечно издание

Култура, Изкуство, Литература
ISSN 1310-120X

адрес на редакцията: 9000 Варна, ул. “Крали Марко” 11,
тел.: 052/733 265; 0885 210 890
e-mail: kil2009@abv.bg